

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 11
2018.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 118.000 прописа, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић, организатор пријема и евиденције захтева корисника

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Лепосава Милановић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, организатор пријема и евиденције захтева корисника
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић

Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Укази о додели одликовања, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Закон о изменама и допунама Закона о полицији, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о изменама и допунама Закона о детективској делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о изменама и допунама Закона о приватном обезбеђењу, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о критичној инфраструктури, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о испитивању, жигосању и обележавању оружја, направа и муниције, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о измени Закона о уређењу судова, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о изменама Закона о парничном поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о заштити података о личности, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о изменама и допунама Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о бесплатној правној помоћи, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о лобирању, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о допуни Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о непокретностима за репрезентативне потребе Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Уредба о изменама Уредбе о специјалној и посебним јединицама полиције, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Одлука о утврђивању коначног броја бирача за гласање на непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 4. новембар 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука Уставног суда Републике Србије којом се утврђује да одредбе члана 32. Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова (Службени гласник РС, број 113/2013), нису у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о изгледу обрасца пријаве боравишта и начину пријављивања боравишта странца, адресе становања, промене адресе становања, пријаве и одјаве пребивалишта странца, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о утврђивању Списка прекурсора и држава за које расположиви подаци указују да се прекурсор на њиховој територији користе за недозвољену производњу опојних дрога и психотропних супстанци, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2018

Правилник о критеријумима и начину поступања у пружању психолошке помоћи и подршке запосленима у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Упутство о изменама и допунама Упутства за спровођење Закона о јединственом бирачком списку, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Решење о изменама Решења о утврђивању броја гласачких листића за гласање на непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 4. новембар 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Решење о утврђивању броја гласачких листића за гласање на изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 4. новембар 2018. године, путем електорске скупштине, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Решење о измени Решења о одређивању бирачких места за гласање на непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина, расписаним за 4. новембар 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о изменама и допунама Пословника о раду Скупштине Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о изменама и допунама Закона о безбедности саобраћаја на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о допуни Закона о заштити од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Закон о добровољном ватрогаству, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене археолошког налазишта Бело брдо, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2018

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Пашњаци велике дропље”, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Уредба о утврђивању елемената годишњег програма пословања за 2019. годину, односно трогодишњег програма пословања за период 2019–2021. године јавних предузећа и других облика организовања који обављају делатност од општег интереса, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Уредба о условима за припрему документа за поуздано електронско чување и форматима документа који су погодни за дуготрајно чување, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Уредба о изменама Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Уредба о изменама Уредбе о ближим условима, критеријумима и елементима за паушално опорезивање обвезника пореза на приходе од самосталне делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације Првонек, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Уредба о платама полицијских службеника, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма подстицања регионалног и локалног развоја у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Уредба о изменама Уредбе о подстицајним мерама за производњу електричне енергије из обновљивих извора и из високоефикасне комбиноване производње електричне и топлотне енергије, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Уредба о допуни Уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Одлука о износима минималних акциза за дуванске прерађевине, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о изменама Одлуке о образовању Радне групе за извршење налога из пресуде Европског суда за људска права и решавање питања јавног дуга Аутономне Покрајине Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о ближим условима и начину вршења контроле мењачког пословања, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о ближим условима и начину вршења контроле девизног пословања резидената и нерезидената, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене Националног фудбалског стадиона, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о измени Одлуке о утврђивању цене складиштења обавезних резерви нафте и деривата нафте у складиштима у јавној својини, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о образовању Радне групе у циљу припреме и израде Нацрта закона који ће на целовит начин регулисати питање финансијске помоћи и подршке српском становништву на територији АП Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о условима и начину рада девизног тржишта, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о изменама и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Одлука о допуни Одлуке о образовању Радне групе за имплементацију пројекта кинеско-српског парка пријатељства у Смедереву, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Одлука о начину и критеријумима за утврђивање битних платних система, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Одлука о утврђивању динамике исплате пензија и новчаних накнада, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2018

Правилник о методологији утврђивања референтних цена инвестиције за обрачун ИПАРД подстицаја, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о измени Правилника о условима и начину остваривања права на кредитну подршку, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о допунама Правилника о енолошким поступцима и енолошким средствима за производњу шире, вина и других производа, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о обавезама произвођача које се примењују на увознике, veleпродаје и друга лица, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о посебним елементима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора на основу процене ризика и посебним елементима плана инспекцијског надзора у области пољопривредне инспекције, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2018

Правилник о изменама Правилника о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларација и других образаца у царинском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Правилник о измени Правилника о Класификацији основа привременог ограничења права (лица регистрованих у Агенцији за привредне регистре), Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о изгледу, саставу, величини и дизајну знака поузданости за квалификоване услуге од поверења, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о посебним елементима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора на основу процене ризика и посебним елементима плана инспекцијског надзора у областима под надзором тржишне инспекције, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о усклађеним износима оствареног укупног месечног прихода домаћинства, као услова за стицање статуса енергетски угроженог купца, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о Регистру посредника у промету и закупу непокретности, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о посебним елементима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора, односно контроле на основу процене ризика и посебним елементима програма инспекцијског надзора, односно контроле из делокруга буџетске инспекције, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Правилник о одређивању мелиорационих подручја и њихових граница, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Правилник о измени Правилника о максимално дозвољеним количинама остатака средстава за заштиту биља у храни и храни за животиње и о храни и храни за животиње у којој се утврђују максимално дозвољене количине остатака средстава за заштиту биља, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима за обављање ревизије финансијских извештаја јавних друштава, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2018

Фискална стратегија за 2019. годину са пројекцијама за 2020. и 2021. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска скупштинска одлука о Програму развоја туризма у Аутономној Покрајини Војводини за период 2018–2022. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Покрајинска скупштинска одлука о измени Покрајинске скупштинске одлуке о Годишњем програму коришћења средстава из Буџетског фонда за развој ловства АП Војводине за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Одлука о доношењу Плана развоја Севернобачког шумског подручја (2016–2025), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 52/2018

Одлука о доношењу Плана развоја Јужнобачког шумског подручја (2016–2025), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 52/2018

Одлука о доношењу Плана развоја Сремског шумског подручја (2016–2025), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 52/2018

Одлука о доношењу Плана развоја шума у Националном парку „Фрушка гора“ (2016–2025), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 52/2018

Одлука о доношењу Акционог плана за реализацију приоритета из Програма развоја АП Војводине за период 2018–2020. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Правилник за доделу бесповратних средстава локалним самоуправама са територије АП Војводине за суфинансирање пројеката из области електронских комуникација и информационог друштва за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 52/2018

Правилник за доделу средстава за суфинансирање трошкова контроле и сертификације органске производње, као и набавку прикључне механизације за органску производњу на територији АП Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Правилник о изменама Правилника о додели бесповратних средстава микро и малим привредним друштвима и предузетницима за субвенционисање издатака за набавку репроматеријала у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Правилник о допуни Правилника за доделу бесповратних средстава локалним самоуправама са територије АП Војводине за суфинансирање пројеката из области електронских комуникација и информационог друштва за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 55/2018

Закључак о Измени и допуни Програма отуђења грађевинског земљишта у јавној својини Аутономне Покрајине Војводине за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 55/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о усвајању предлога концесионог акта за поверавање обављања комуналне делатности јавног превоза путника на минибус експрес линијама на територији града Београда, Службени лист Града Београда бр. 93/2018

Одлука о допуни Одлуке о промени Одлуке о оснивању Јавног предузећа за грађевинско земљиште и изградњу Београда, Службени лист Града Београда бр. 93/2018

Наредба о спровођењу активности општинских штабова и кризних тимова за ванредне ситуације у зимским условима у сезони 2018/2019, Службени лист Града Београда бр. 101/2018

Решење о посебном режиму саобраћаја на подручју Града Београда у периоду од 1. новембра 2018. године до 1. априла 2019. године (у зимским условима), Службени лист Града Београда бр. 99/2018

Решење о изменама и допунама Решења о утврђивању списка наручилаца за чије потребе Служба за централизоване јавне набавке и контролу набавки спроводи поступке централизованих јавних набавки, Службени лист Града Београда бр. 100/2018

Друге измене и допуне Програма уређивања и доделе грађевинског земљишта за 2018. годину, Службени лист Града Београда бр. 94/2018

Измене и допуне Програма коришћења средстава Буџетског фонда за заштиту животне средине Града Београда за 2018. годину, Службени лист Града Београда бр. 100/2018

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о изменама и допунама Уредбе о каријерном развоју полицијских службеника, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Одлука о изменама Одлуке о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему Аутономне Покрајине Војводине и систему локалне самоуправе за 2017. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Правилник о регистрацији медицинског средства, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о промету на велико медицинских средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о контроли спровођења закључених уговора са даваоцима здравствених услуга, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о изменама Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Правилник о утврђивању Списка супстанци које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2018

Правилник о изменама Правилника о утврђивању радних места, односно послова на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем у Министарству финансија – Пореска управа, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о обрасцу и садржини лекарског рецепта, начину издавања и прописивања лекова, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Правилник о новој храни, Службени гласник Републике Србије бр. 88/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Правилник о допуни Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Правилник о клиничком испитивању медицинског средства, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о допуни Одлуке о посланицима у радном односу у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Закон о изменама и допунама Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2018

Уредба о акредитацији, начину ангажовања и накнадама реализатора и спроводилаца програма стручног усавршавања у јавној управи, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2018

Уредба о измени Уредбе о ближим условима и начину доделе признања за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Одлука о изменама Одлуке о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Одлука о изменама и допунама Правилника о програму и начину полагања испита на коме се проверава стручност и оспособљеност кандидата који се први пут бира на функцију заменика јавног тужиоца, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2018

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2018

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска скупштинска одлука о установљавању награде Аутономне Покрајине Војводине и покрајинских признања, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 54/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о подизању споменика Јернеју Копитару, Службени лист Града Београда бр. 93/2018

Одлука о подизању споменика Васку Попи, Службени лист Града Београда бр. 93/2018

Одлука о подизању спомен-обележја Милану Младеновићу, Службени лист Града Београда бр. 93/2018

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за септембар 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2018

Податак о висини просечне зараде по запосленом, за трећи квартал 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2018

Службени лист Града Београда

Показатељ смањења потрошачких цена у септембру 2018. године, Службени лист Града Београда бр. 99/2018

2

СПИСАК ПРЕТЦЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2018. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	НИН
10.	ПЕЧАТ
11.	ПОЛИТИКА

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ЈЕЗИК ДАНАС
2.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
3.	РС PRESS
4.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
2.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
3.	БИЛТЕН МИНИСТАРСТВА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
5.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
6.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
7.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавшавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

- 1. Петар Костић: Просветно-културни живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX и почетком XX века, Скопље: 1933.**
- 2. Јован М. Павловић: Неимари Југославије, Београд: 1934.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ПЕТАР КОСТИЋ

**ПРОСВЕТНО-КУЛТУРНИ ЖИВОТ
ПРАВОСЛАВНИХ СРБА У ПРИЗРЕНУ И ЊЕГОВОЈ ОКОЛИНИ
У XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА**

(СА УСПОМЕНАМА ПИСЦА)

СКОПЈЕ 1933

ОТВАРАЊЕ БОГОСЛОВИЈЕ И РЕЗУЛТАТИ ЊЕНОГА 60-ГОДИШЊЕГ РАДА

Од ослобођења Србије, а нарочито шездесетих година прошлога века, Србија је највећу пажњу, у оваком, па и у просветном погледу, поклањала Босни и Херцеговини. Као видан доказ служи и то што је у Бањој Луци 1865 године отворена Богословија, и ако је Никола Мусулџин, бивши учитељ у Призрену, још 1857 године предлагао надлежнима у Србији, да се Богословија отвори у Призрену. Ту потребу увидео је тек 1871 године именовани „Учон одбор“ у Београду, за време владавине блаженопочившег Књаза Михајла.

Богословија у Бањој Луци радила је десет година, па је бурне, 1875 године, затворена¹⁷⁾.

Када је, у начелу, било решено у томе одбору, да се Богословија отвори у Призрену, онда члан тога одбора, Милојевић, предлагао је и отсудно тражио, да се отвори у Патријаршијском манастиру, у Пећи, а остали чланови били су за Призрен. И они су имали право: прво зато, што у Пећи никада није било безбедности, каква је у то време владала у Призрену; друго, што је столица Вилајета тада била у Призрену; треће, што је у Призрену постојао руски консулат, под чијом је заштитом, као установа руског војника, С. А. Игуманова, Богословија имала стојати и, четврто — што је и најглавније — у Призрену се тада налазио Игуманов, познат свима властима, па и целој Јужној Србији, као веома богат човек, те се под његовим именом могла лако отворити Богословија и без икакве сметње. Па не само то, него смо под фирмом његове масе, издржавали наше школе и штампали учебнике најпре у Београду, а затим у Цариграду. А о своме богатству и патриотизму Игуманов је дао доказа и раније, јер је у току од 1862—1871 подвукла Призренској општини око 10.000 цесарских дуката, за откуп земљишта, које

¹⁷⁾ Први схематизам Православне Српске Бањалучко-Вихачке Митрополије за 1901 годину, стр. 229.

Богословија сада заузима, за зидање зграда, па и своју стару кућу поклонио¹⁸⁾. Јер у то време руски поданици нису имали права куповати непокретност и, те су поједине куће куповане на име извесних наших грађана. Зато је и „Призрен“, као што ће се даље видети, донео како је Игуманов даровао Призренској општини потребну суму за зидање школске зграде, а не да је Игуманов сâм на своје име подигао ту зграду.

На отварању ове Богословије почело се радити месеца маја 1871 год. То се види из натписа који је био стављен у камен темељац речене зграде, коју је Игуманов за живота подигао, а у којем не стоји изриком, да се зграда подиже за Богословију. Тај натпис гласи:

„С помоћу Божјом а у добар час стависмо данас, 16 априла, на дан великомученице Агапије и Хијонији, први камен темељац Православне српске школе од Господара Симе Андр. Игуманова и благословом и молитвама Високопреосвештеног Господина Митрополита Рашко-Призренског Мелетија. У Призрену, 1871 године.”

Тек по свршетку те зграде и пошто је Богословија била отворена, послата је била из Београда 1874 године мермерна плоча са натписом, датираним важним датумом у нашој историји, прогласом пунолетства Краља Милана. Натпис гласи:

„Заслужни почасни грађанин престолног града Русије, Петрограда, Сима Андрејевић-Игуманов, родом из Призрена, сазида о свом трошку ово училиште за православу Богословију српску, у корист браће своје, православног српског народа, који обитава у његовој отаџбини, за вечан спомен свој. — У Призрену, 10 августа 1872 године.”¹⁹⁾

Све до 1885 године, када је турско министарство просвете установиле просветне комисије („Муариф комисиони“) у свима окружним варошима и селским местима, ми смо могли, без икакве претходне дозволе, подизати мање школске зграде и школе отворати. Том приликом и све школе које су се затекле, добиле су право на опстанак (звање „Кадеми“), могле су и даље радити. Зато је и ова Богословија тада, 1885 године, добила пуну званичну дозволу; зато је могао и Игуманов, односно Призренска општина, подићи речену школску зграду без претходне дозволе из Цариграда. А ради рекламе, како турске власти врло радо помажу и хришћанске установе, тадашњи вилајетски орган „Призрен“, донео је о Игуманову извештај ове садржине:

„Један побожни и честити хришћанин Сима А. Игуманов, који је више година у Стамбулу и Одеси (у Русији) са дуваном трговао, пошто му је смрт јединога сина немилосрдно покосила, вратио се прошле године овамо, да и даље у месту свога рођења — у Призрену, проживи. Па сазнавши велику нужду овдашњих хришћана у једној добро уређеној школи, а увидевши како се наш честити Валија и сви овдашњи царски чиновници живо за просвету народа брину и заузимају, он је из својих новаца, које је кроз 35 година сопственим трудом и знојем, тргујући на страни, спечалио, поклатио овдашњој хришћанској општини 5.000 це-

¹⁸⁾ Његова кућа, у којој се родио, налазила се при старом уласку у богословијски хор-сокак, с десне стране, до куће Цветка Благојевића. Она је била порушена при зидању нове зграде 1872 г. На горњем спрату те зграде Сима је и умро.

¹⁹⁾ Тај натпис био је стављен изнад главних врата при уласку у Богословију, па га је Ст. М. Димитријевић, бивши ректор Богословије, узидео изнад врата поменуте зграде, кад је ову преправљао и умесно удесио разредне собе, јер се раније из једне у другу улазило, те се реметио рад у разредима.

сарских дуката да начини једно добро зданије за школу, обећавши, кад ово буде готово, дабавити о овом трошку и све остале школске потребе. Његово високопревасходство Софет-паша, дознавши за ову велику и корисну за народ жртву од стране Симе А. Игуманова, одмах је изволео одобрити, да се школа гради, а самог Симу похвалио је за његову љубав к својем отечеству и народу. Христијански народ јако се заузима да се ова школа што пре сврши и радити почне, очекујући да она буде светњаком и расадником просвете у овом крају. А ово ће брзо бити, ако Бог да!"²⁰⁾

Али Богословија, која се имала отворити овде, већ по својој веројасној значају, као духовни завод, имала је зависити и од највише месне духовне власти, од митрополита. Зато је било потребно тражити за отварање Богословије његов пристанак и заштиту. А рашко-призренски митрополит бејаше тада Грк, Мелетије.

Имајући то у виду, речени одбор нашао је за умесно поверити ту мисију Милану Новичићу, бившем ранијем учитељу у Призрену, који тада бејаше ванредни слушалац Философског факултета на Великој школи у Београду. Он је, иначе, био у добрим односима са митрополитом Мелетијем. Пошто је одмах био назначен и за наставника Богословије, он је крајем месеца јуна 1871 године пошао за Призрен са писмом српског митрополита Михаила, упућеним митрополиту Мелетију о отварању Богословије.

Мелетије је свршио Богословију на Хални, у Цариграду, па је тражио да ова Богословија буде потпуно духовни завод. Зато је поставио услов: да старешина Богословије има бити духовно лице и, по могућности, сви њени наставници. А када му је било речено, да ће за ректора доћи бивши дечански калуђер, Сава, кога је он, као побожног калуђера познавао, њему је то врло пријатно било. То је био архимандрит Сава, доцније жички епископ. Мелетије је дао свој пристајак да се Богословија отвори и о томе својеручним потписом известио је митрополита Михаила у Београду. Сем тога, Мелетије је доцније упутио и распис подручном му свештенству, да своје синове шаљу у Богословију, иначе их неће рукополагати за свештнике.

Сем архимандрита Саве, који је свршио Духовну академију у Русији и реченога Милана Новичића, био је назначен за наставника Богословије и Илија Н. Ставрић, такође са академском спремом.

Тиме се дала могућност, те је овај средњи просветни завод — први у Јужној Србији — отворен на дан 1 октобра, по старом календару, 1871 године, у бившој старој згради, коју је Игуманов купио за школу још 1862 године.

Тако се Богословија отворила у времењу, када се радило на уједињењу Јужних Словена. Она се отвара у времењу, када су је захтевале највише народне потребе, колико за спремање спремијих пијонера, учитеља, који ће умети корисније послужити у одбрани противу наших непријатеља, нарочито бугарске пропаганде, толико и у недостатку спремијих свештеника, који ће се на веома трновитом и тешком раду наћи.

Зато је овај завод у толико срећнији, што је после 50 година свога тешкога рада, доживео да прослави свој педесетогодишњи јубилеј при потпуном уједињењу нашег троименог народа.

²⁰⁾ Говорећи о нашем народу „Призрен“ никада није употребљавао наше народно име, Србин, али ни бугарско.

Отварањем ове Богословије створен је био први центар нашега просветно-културнога и политичкога рада у Јужној Србији. Све до отварања Просветнога одељења при Министарству спољних послова, у Београду, Богословија је спадала под надлежност Министарства просвете. Године 1877 тадањи министар просвете, Милан Кујунџић, устаночио је у своме ресору нарочито одељење за Стару Србију и Македонију, те је под њим стајала Богословија. За шефа тога одељења назначен је био Зарија Р. Поповић, дугогодишњи чиновник Министарства просвете.

Акта су носила знак С. С.

Сем Министарства просвете, имао је удела у раду Богословије и митрополит Михаило, који је водио кореспонденцију са управом Богословије, у погледу њених потреба. Али, велика захвалност припада у старању о Богословији пок. Љубомиру Ковачевићу, бившем државном саветнику. Јер, почевши од 1882 године, нарочито у мучним данима Богословије, ова је са њим у преписци стајала, или преко њега са дотичним министарством у Београду.

Када је установљено консуларно одељење при Министарству спољних послова у Београду 1889 године, Богословија је дошла у надлежност тога одељења све до ослобођења Призрена.

У преписци Богословије са тим одељењем Министарство спољних послова носило је назив „Главно тугорство Фонда Симе А. Игуманова”.

Тек што је Богословија дала прву генерацију својих ученика, она је већ, почетком 1874/5 школске године, и у том својем скромном раду почела јако рамати и, што доцније, то све више и више, те је и до тога долазило, да се и укине. Јер претешке прилике, које су по њу наступале, истина да су потицале од околности, које су биле изнад свачијих домања, али и од наших надлежних.

Да их у кратко изнесем:

Само после њеног двогодишњег рада њен први управитељ-ректор архимандрит Сава и Милан Новичић, наставник, дадоше оставке на службу у Богословији и пређоше у Србију. Због тога се одмах и штета по васпитни задатак Богословије осети и оно погрешно мишљење меродавних у Србији, да је **младићима из Турске довољно било дати само средње образовање**, наравно у колико је напредак Богословије зависио од дипломе дотичних наставника са факултетском опремом, а не и од њиховог даљег рада и усавршавања.

Намерно, или не, тек ова Богословија осећа истовремено, и други морални ударац. Наиме: надлежни у Београду отварају Друго одељење Богословије „за странце” 1874 године под управом М. С. Милојевића те, запостављајући ову Богословију, многи младићи из Турске одоше тамо на васпитање. А без обзира на то што су се наши учитељи стали прогањати само зато што су се васпитали у Београду — у програм тога одељења уводи се и војно вежбање!

Оставком првога ректора ове Богословије, архимандрита Саве, као духовног лица, отступило се и од обећања митрополиту Мелетију, да ће, бар старешина овога завода, бити духовно лице. И зато што не беше ни једне личности свештеног реда са факултетском спремом у целој Јужној Србији, за управитеља Богословије дошло је световно лице, именовани Илија Н. Ставрић. Зато, у очима митрополита Мелетија, не бејаше више духовни завод, све до доласка другог духовног лица за ректора, Мелен-

тија Вујића, 1888 године. Отуда је, на првом месту, и наступило Мелетијево нерасположење према Богословији.

Сем тога, баш у то време бејаше у највећем јеку и парница призренских Срба са месним Цинцарима око цркве Св. Спаса, задужбине Младена Владојевића, деде Вука Бранковића. Ову једину, заосталу старину у Призрену, хтедоше Цинцари порушити у намери да изнова продуже цркву и прошире. А то су могли учинити по ферману, који им је митрополит Мелетије, преко Цариградске патријаршије, израдио. А И. Ставрић је био један од најактивнијих у тој парници, која је захватила била митрополита Мелетија као „главног кривца”. Па и не само што су хтели ту старину порушити, него забранише Србима, да овоје мртваци сахрањују око цркве, као што су од вајкада чинили. Зато се та парница није водила само за „четири зида”, него што је још требало пробудити и националне осећаје, не само у Призрену, него и у целој Рашко-призренској епархији.

Док је Ставрић био уз масу Срба Призренаца и целе епархије, архимандрит Сава и Милан Новичић ступили су у одбрану митрополита Мелетија. То ће бити и најглавнији узрок, што су они напустили Богословију.

Митрополит Мелетије за ове време трајања поменуте парнице, па и доцније, до краја месеца маја 1874 године бавио се у Цариграду, јер је цела епархија, сем неколико личности у Пећи, писала Патријаршији да Мелетија не прима, да га неће примити све док не буде пристао испунити народну жељу, поставити за епископа Србина. Али је за Патријаршију било довољно, да га неколико личности траже, да се Мелетије врати, и — вратио се²¹).

Али му у резиденцији није било места. Јер једнога дана, одмах по повратку из Цариграда, пошто се бејаше свршила парница код Патријаршије у Цариграду, бејашу се окупили наши грађани у још недовршеној цркви Св. Борђа па и њега позвасмо да оправда свој поступак што за време свога боравка у Цариграду није покренуо питање код Патријаршије о постављењу Србина за епископа, те у мало што га каменицама не потукоше. Зато је Мелетије утекао из Призрена и вратио се тек 1879.

Ратови за ослобођење причинише да се на ове то као заборава и тек 1894 године српска влада покрену питање о постављењу епископа Србина на Рашко-призренску епархију. Рекао бих на предлог тадашњег нашег консула у Приштини, Тодора П. Станковића, она одликова митрополита Мелетија орденом Св. Саве I реда, који му донесе Станковић у Призрен и лично предаде. Али како не бејаше умесно да му Станковић говори о постављењу Србина за епископа, то овласти мене да Мелетију о томе нешто доцније говорим, да при крају свога живота поступи по народној жељи с тим, да он и даље ужива све епархијске приходе. А они не бејашу мали. Јер је тада Рашко-призренска епархија бројала двадесет хиљада православних домова, а сваки дом плаћаше 6½ златних гроша годишње, а за сваку венчаницу по 10 гроша.

При овем том Мелетије не попусти, а при растанку ће ми рећи:
— Ће ме тражите, Петре, ће ме тражите!

²¹) А то су били Хаџи Рисантије, старшина патријаршијске цркве у Пећи, Софроније калуђер и два три грађанина.

„Братство” Св. Саве, књ. XII, стр. 156.

А када сам доцније пратио рад његових посленика на лицу места, до доласка садашњег епископа Серафима, ја сам, на жалост, наведене Мелетијеве речи узимао често као пророчке.

Мелетије није гледао добрим оком на Богословију. И никада — сем када је био позван — његова нога није ступила у Богословију. Најпре му је зато био разлог што је за старешину Богословије дошло мирско лице, Илија Н. Ставрић. За тим што је у Ставрићу гледао вођу у покрету противу себе и што није био задовољан животом и владањем бивших ученика Богословије, учитеља, у погледу верског вршења дужности. За то се он противио рукополагати за свештенике, богослове, јер је за њега довољно било, да свештенички кандидат буде, како је он говорио, „више побожан човек”, хоће рећи непо ли спреман. Али је ипак доцније попуштао те је рукоположио више од двадесет призренских и београдских богослова²²⁾.

Мелетије је, истина, дигао руке од нашег просветног рада, те нас није ни одмагао али ни помагао. Такав његов поступак био је и од користи у овоме: управа Богословије имала је одрешене руке, а тако исто и црквено-школске општине у његовој епархији. Јер су оне, договорно са управом Богословије, отварали школе, а управа Богословије преко надлежних у Србији, постављала учитеље.

Митрополит Мелетије има у млађим својим годинама извесних прехова, јер је у 28 години свога живота, 20 јула 1854 године дошао на епархијску столицу. Али је доцније својим добрим делима све то загладио.

Тако је он нудио црквено-школској општини у Призрену свој плац, да на њему подигне зграду за митрополију, да се не би сељакала из куће у кућу, али општина није по његовој жељи поступила. Зато је Мелетије о овом трошку подигао у Приштини митрополијску зграду при цркви, и две куће цркви даровао. А многе варошке црквено-школске општине у епархији помагао је материјално, да при црквама подигну по коју собу, у којима би могли одржати своје седнице.

Године 1880 Београдској богословији даровао је 180 турских златних лира. Исте године бившем друштву Св. Саве у Призрену 10 турских лира. А да би црквено-школска општина у Призрену могла отворити врата из чаршије за улазак у цркву Св. Ђорђа, Мелетије остави при својој смрти 50 турских лира, да се за тај циљ купи један дућан. Тај новац бејаше почерио Јовану Јанићевићу, честитом трговцу на поверење. А када после његове смрти дође за митрополита Дионисије Петровић, Србин, он, готово насилно, одузе тај новац од Јанићевића, даде га једном свом личном пријатељу С. Ђ. Д., кога, на жалост, „однесе мутна Марица”.

Али један Мелетијев дар својој пастви заслужује нарочиту пажњу, јер се у њему истичу његове симпатије према нашем народу и према нашој народној историји. На име: Мелетије умножава о овоме трошку цртеж историјске садржине и то у Цариграду, који је израдио напред поменути Милан Ковачевић, бивши учитељ у Приштини, па тај цртеж Мелетије растури не само по својој епархији, него и у друга места у Јужној Србији. И онда сваки Србин гледајући ликове Св. Саве и Цара Душана, сматрао их је као своју светињу и држао у „ликонлуку” (месту где се држе иконе).

²²⁾ Раније он се старао и за школске уџбенике. Др. Јов. Х. Васиљевић, Просв. и политичке прилике, Београд 1928, стр. 144 у примедби.

Тај се цртеж сада налази на крају опоменице 50-годишњег рада Богословско-учитељске школе у Приврзну, коју сам средио, написао. Штампана је у Београду 1925 године. Може се добити код управе Богословије.

УСТРОЈСТВО БОГОСЛОВИЈЕ И НАСТАВНИ ПЛАН

Докле је Новичић водио преговоре са митрополитом Мелетијем, о отварању Богословије, речени Одбор, договорно са митрополитом Михаилом, спремио је овај „Пројект устројства Богословије“.

„Циљ је Богословије, да спрема младше православне вере а српске народности у отоманској царевини за народне свештенике и учитеље.

„У Богословију се примају ђаци по свршетку 4 разр. осн. школе.

„Рок учења траје три године.

„Богословија има управитеља који је, у исто време, и наставник, и још два наставника.

„Њихове су систематске плате по 80 цесарских дуката годишње, а управитељ има и додатак од 20 дуката, стан у заводу, огрев, осветљење и послугу²³⁾.

„За целокупно издржавање Богословије и 15—20 питомаца, осим набавке потребних учила, одређује се буџет од 660 дуката.“

Тај буџет важио је до 1881 године, а тада је била повишена само плата двојци тадашњих наставника са по 20 дуката годишње.

Наставни предмети, до 1875 године, били су ови:

у I разреду: хришћанска наука, српски језик, општа историја, рачуница, земљопис, хигијена, физика и црквено певање;

у II разреду: српски језик, црквено-словенски језик, општа историја, српска историја, земљопис, рачуница и црквено певање;

у III разреду: догматичко богословље, црквено богословље, морално богословље, пастирско богословље, историја српске цркве, општа историја, хигијена, црквено-словенски језик и црквено певање.

Као што се из наведеног наставног плана види, прва два разреда били су гимназијски, а трећи богословски.

Тај наставни план наставнички колегијум мењао је у појединостима све до почетка 1889/90 шк. године, замесујући поједине предмете другима, а неке сасвим укидао. А то је зависило од његове увиђавности, броја наставника и месних прилика. Тако, у почетку 1874/5 школске године, место моралног богословља, уведена је била историја хришћанске цркве. А крајем исте године када, због устанка у Херцеговини, први пут почеше турске власти обраћати своју пажњу на рад Богословије, престала се јавно предавати српска историја и историја српске цркве.

1883/4 школске године избачена је била хигијена, а уведена зоологија и ботаника. А за то се дала прилика што је за наставника Богословије дошао Апостол Филиповић, бивши ђак ове Богословије, који је, за тим, свршио и Учитељску школу у Београду.

Али једна велика празнина у наставном плану била је, која је до-

²³⁾ Због тако мале наставничке плате, и за оно време, Игуманов је издавао по 20 дуката годишње на име помоћи двојци наставника: Ставрићу и Новичићу.

ста касно, тек 1886 године попуњена, па и то не довољно. То је био службени турски језик, који се од тога врамена предавао у сва три, а доцније у ових шест разреда. Али му се ипак није поклањала довољна пажња. Међутим, Грци, Јермени па и сами Бугари, као практичнији од нас и, користећи се својим географским положајем, они су реченом језику велику пажњу поклањали, те су имали својих људи у турској служби у свима пранама државне управе, па и на високим положајима, нарочито Грци и Јермени, те су својим народним циљевима увелико користили.

Већина њих нису се могли запослити ни као учитељи, јер се врло мало школа отварало. Не мање сметале су нам, у том погледу, и егзархијске средње школе, које су оне, јужно од Шапе и Качаника, почели раније и нагло отварати. А највећа омсња била је у томе што нисмо имали спремних наставника турских поданика, те да се Богословија раније преуреди и већу пажњу привуче. Због тога, и ако егзархијске школе нису давале својим ђацима правога знања него само ширите шовинизам, оне су носиле назив „рсалке“ и „гимназије“ и то је многе у њих увлачило. Отуда је и наступило да је све до 1890 и 1891 школске године свршавало Богословију највише до 14 ученика годишње, а у њеним мучнијим данима од 2—7! Шта више, Богословија је остајала и са по једним наставником. Тако је било 1880 године када је писац ових врста био још прогнан из Призрена као политички кривац за време албанског конгреса. А када се овај вратио, још је пора несрећа наступила по његовог колегу Ђорђа С. Камлерелића, који је 1882 године био осуђен на 10 година заточења.

На преуређењу и унапређењу Богословије могло се радити тек речених година, када се дала могућност да могу долазити наставници и са факултетском спремом. И зато се Богословија преуређује први па доцније и по другом пут.

По првом преуређењу и наставном плану она је постала **Богословско-учитељска школа са шест разреда**: три нижа, гимназијска и три виша, богословско-педагошка.

За извођење практичних предавања у основној школи није било при овом заводу вежбаонице, него су дотични наставници радили у основним школама са својим ђацима најстаријих разреда.

Практично учење пољопривреде и пчеларства изучавали су у школској башти, такође ђаци најстаријих разреда.

Ручни рад састојао се само у књиговештву, али само једну до две године, јер је дотични наставник, Дамњан Прлићевевић био премештен, а други није био назначен.

Тим ручним радом користила се школска библиотека, чија су многа књижевна дела била повезана.

Што је и грчки језик²⁴⁾ (старо-грчки) био уведен у наставни план, имао се у виду тадашњи одношај српске владе према Цариградској патријаршији. Јер се радило на томе, да она почне примати једном из ове Богословије за питомце у своју, на острву Халки у Цариграду. А на то су имале право све наше епархије у Турској, јер је сваки митрополит морао слати Патријаршији по извесну суму годишње за издржавање те

²⁴⁾ Предавао је само 1902/3 школске године; наставник је био др. Никола Грк, из Цариграда, кога је довео митрополит Нифифор. Никола је био и школски лекар за то време.

Богословије. Али нити Патријаршија, нити пак дотични митрополити Грци, никада нису мислили о томе, него су за питомце ислали на Халку из чисто грчких епархија све саме Грке²⁶).

А за наше бивше митрополите Србе у Јужној Србији, који су се и на Халки васпитавали, плаћала је српска држава. То су били, сада већ сви покојници: Дионисије и Нилуфор, рашко-призренски, Севастијан скопски и јеромонах Јанићије Вахић, који се доцније рашчинио.

Што је више времена пролазило од како су установљене биле просветне комисије („Меариф Кепискони“) у Турској 1886. године, оне су све већу пажњу на наше школе, обраћале и на разна начине отварању и напретку њиховом сметале. Тако су тражили да се ниједна школа без претходне дозволе од стране вилајетског просветног инспектората није могла лако отворити; да сви наши учитељи основних школа и професори, турски поданици, имају полагати испит при вилајетској просветној комисији.

У свему томе имали смо неке олакшице, што бејаше: Цариградска патријаршија 1891. године царском изравом добила право да управља православним школама у подручном јој патријархату. Али, како смо ми тражили да наше школе носе назив „српске“, то су турске власти тврдиле, да се привилегије, дате Патријаршији, односе само на грчке школе, а не и на наше, српске. То турско тумачење као да је добро дошло било и самој Патријаршији, те је у томе попустила, бојећи се да се извесне њене школе, у којима су се учили српска деца, не испразне.

При свему том, ипак се постигло, те су матици на српским школама гласили: „Православна српска народна школа“. А да не би бар изгледало, да те школе припадају делу српског народа у Краљевини Србији, турске су власти наредиле, да се речени назив довуни, управо ограничи, те је гласило: „Православна мушка (или женска) школа српскога народа, поданика славне Отоманске царевине“.

И ако су наше школе носиле назив српске и народне, ипак су оне, у очима турске власти, изгледале приватне, јер је свака дозвола за отварање школе гласила на име једног лица, које је имало одговарати комисијама за рад по школама.

Богословија је, као троразредна, имала дозволу. Али је добила другу за шест разреда.

Друго преуређење Богословије извршено је за време управљања Богословијом прото Стове М. Димитријевића, 1900/1 школске године, тако да је **спуштена на четири разреда**. А то је учињено из више разлога:

„1. Да би се школа изравнала са богословијама и учитељским школама, које су такође примале ђаци из IV разреда гимназије;

„2. Да би наша гимназија пречистила оно што није за школовање и избегле се дотадашње неприлике са њим ученицима, који су слаби из основне школе, а нису имали способности и подобности за даље школовање;

²⁶) У реченој богословији на Халки, велика се пажња поклањала турском језику. Али кандидати за наше митрополите, Срби, нису нашли за потребно учити тај језик. А по својим бератима они су имали право и дужност заседавати у административним советима („Идаре меџлисима“), као и егзархијски митрополити. Али, због незнања турског језика, наше су митрополите заступали у томе њихови намесници, свештеници. А у тим советима решавало се и о најважнијим стварима, па и црквено-школским. Ове су пак биле стално на дневном реду између нас и егзархиста. И док су своја права бранили егзарх. митрополити, наше су заступали свештеници.

„3. Да би школа била стручнија и могла главну пажњу обратити на богословске и педагошке предмете;

„4. Да би се имали куда пласирати свршени ученици наших ондашњих нижих гимназија у Скопљу, Битољу, Солуну и Цариграду, којих је онда било велики број и није се имало куда с њима;

„5. Да би се могли примати ученици из других околних крајева, откуда је систематски изазивала омладина;

„6. Да припомогне бржем национализирању и поправци говора и провинцијских особина ученика Македоније;

„7. Да би се задовољиле црквене и парохијске потребе Босне и Херцеговине, у којим земљама је велики број парохија остао упражњен после подигнутог предвременог цenzуса за Сарајевску богословију на пуну гимназију и положену матуру.”

Овим је била учињена знатна услуга. Ученици из Призренске богословско-учитељске школе одликовали су се у Босни и Херцеговини као родољубиви и народни свештеници. Стога је кандидате слала отуда у ову школу и сама виша црквена власт, па се њихов број јако умножио. Зато је, бројни рекорд однела 1911/12 школска година, у којој је било Босанаца и Херцеговаца у Богословско-учитељској школи у Призрену 26, а у целој Сарајевској, односно Јањевској богословији, било је у тој истој години свега 18.

По другом преуређењу и наставном плану ова је школа радила све до свршетка 1914/15 школске године, па је затим морала, због бугарске окупације, паузирајући готово четири године — до 26 маја 1919 године. А томе има више узрока, јер поред делимично однесене а већином спалене школске библиотеке која је имала осам хиљада разних дела у тринаест хиљада овезака; потпуно уништене архиве, намештаја и уџила, Бугари су и школске зграде нешто оштетили да се рад у школи није могао отпочети одмах по изгнанству непријатеља из земље.

Почевши од 1873/4 школске године када је прва генерација свршила ту школу па до њеног првог преуређења 1889/90 школске године закључно, свршило је: троразредну Богословију 89 ученика; четвороразредну 1890/91 школске године 11 ученика; четвороразредну 1891/92 школске године 13 ученика; петоразредну 1892/93 школске године 13 ученика; петоразредну 1893/94 школске године 11 ученика; шесторазредну до другог преуређења 215 ученика; четвороразредну до другог преуређења 118 ученика; за скраћена три курса 96 ученика; накнадно четвороразредну до 1928/9 шк. године 242 ученика; свега 818.

Од тог броја 193 ступише у свештенички чин, 323 постадоше учитељи, 17 па даљем школовању постадоше професори, 1 патријарх, 1 митрополит, тројица епископи²⁶⁾, 1 судија, 1 (Јанко Спасојевић у Црној Гори) министар, 1 адвокат, 62 чиновници разних струка, 18 убише Бугари у ратовима на зверски начин, 17 изгинуше у ратовима, 78 умре; - свега 717.

Опширније у Споменци 50-годишњице.

За остатак од 101 ученика, нисам могао сазнати.

Богословијом су управљали:

²⁶⁾ Патријарх Варнава; бив. скопски митрополит Севастијан; црногорски Дожић; Јеротеј, епископ пећки; Серафим, рашко-призренски; Виктор, бив. епископ скадарски.

Архимандрит Сава Дечанац од 1 октобра 1871 до 1 августа 1873 године.

Илија Н. Ставрић од 1 августа 1873 до своје смрти 8 фебруара 1879 године. Од тога дана до назначења за управитеља Богословије Петра Костића, вршили су дужности ректора именовани Костић па Борђе С. Кампорешић, наставници Богословије.

Петар Костић од 27 децембра 1882 до 4 априла 1889 године.

Јеромонах Мелентије Вујић за ректора од 4 априла 1889 до 1 новембра 1891 године.

Архимандрит Иларион С. Весин од 15 новембра 1891 до 1 јула 1896 године. Затим по други пут од месеца августа 1904 до краја 1905/6 школске године.

Протојереј Живко Бранковић од месеца септембра 1897 до 1 јула 1899 године.

Прота Стева М. Димитријевић од 15 октобра 1899 до 31 октобра 1903 године. По други пут од месеца априла 1910 до 9 јула 1920 године.

Прота Добросав Ковачевић од месеца фебруара 1908 до краја 1909.

Бивши београдски прота Васа Милић у 1909/10 школској години.

Др. Николоа Круљ а затим др. Симеон Поповић од 1923 и сада.

Сем поменутих било је још 62 наставника. Од њих 21 са средњом образовањем, а остали са факултетском спремом.

При Богословији, од њенога отварања, постоји интернат.

СВРШЕНИ БОГОСЛОВИ

А) ИЗ ПРИЗРЕНА

Арсеније Шијаковић, учитељ; † Алекса Милић, занатлија; Андреја Гроздановић, учитељ; Антоније Тодоровић, учитељ; Богољуб Појанчић, учитељ; † Василије Анђић, свештеник (убили га Бугари 1916 године на зверски начин у селу Камцељу, Топлички округ); Василије А. Поповић, свештеник (њога је смртно ранио ножем Борђе М. Косторчевић, Призренац, зато што је вакасно сахранио му жону); Глигорије Сп. Чемерићић, меснополски чиновник; Димитрије Х. Јовановић, апотекар; Димитрије Синадиновић, банк. чиновник; Душан Николић, учитељ; † Душан Кујунџић, учитељ; † Димитрије Ст. Деспотовић, занатлија; † Борђе Сп. Чемерићић, свештеник (био је митрополитски намесник у Тетову и Скопљу, за време турске владавине. Убили га Бугари у Грделици); Јован Симић, занатлија; † Јанић Јанићијевић (убили га Турци ноћу на вратима његове куће 13 октобра 1875 године, одмах по свршетку Богословије); † Јанко Борђевић, учитељ (умро интерниран у Бугарској); † Јован Ст. Јоцић, занатлија; Јевта Гапин, учитељ; † Илија Костић, лекар (по свршетку Учитељске школе ступио је у Војно-медицинску школу у Петрограду. Био је две године учитељ у Тетову); † Крста Котарчевић, учитељ; Крста Ст. Зивгаревић, професор (свршио и Духовну академију у Русији); Крста Арсић, учитељ; † Лазар А. Поповић, учитељ; † Љубомир Репић, свештеник (био је раније учитељ у Поречу. Као свештеник умро у Призрену 1916 године, злостављан од Бугара); Марко Церић, учитељ; Марко Кецовић, учитељ; Марко П. Синадиновић, комисионер; Манојло Ј. Лазаревић, учитељ; Марко Бунковић, свештеник; Милутин В. Вукић, учитељ; † Милалт Алексић, учитељ; Младен Ж. Радивојевић,

ренгијер; † Младен Димитријевић, свештеник (умро као свештеник у Берову); Младен П. Мирчегић, лекар (свршио је у Русији медицину и тамо се настанио); † Милан Илић, учитељ; Младен А. Грбић, учитељ; † Никола Ђурђевић, свештеник (као катихета у нашој бив. гимназији у Солуну, служио и у нашој цркви као парох); Никола Радивојевић, средњи начелник (по свршетку Богословије ступио на Велику школу у Београду на философски факултет. Био је и наставник Богословије); Павле Л. Чемерикић, учитељ; † Петар Ђићарић, учитељ (утопио се у Ситници); Петар Дрваревић, царински чиновник у пензији; Пантелија С. Мандић, индустријалац; Предраг Ђурђевић, учитељ; † Риста Д. Угриновић, порески чиновник; † Риста М. Радивојевић, бакалин; Риста Пунковић, занатлија; † Риста Димитријевић, бакалин; † Сава Ст. Камперелић, свештеник; † Сава Шуклетовић, трговац; † Сима Јанићевић, свештеник (за њега је Ђорђе Котрчевић смртно ранио); Сава Х. Јакић, професор (свршио у Русији реалку и у Швајцарској универзитет); Сава Поповић, професор (свршио Духовну академију у Русији); † Спира М. Радивојевић, учитељ (погинуо код Драча од бомбе заједно са своја два сина); † Спаса Димитријевић, ванагија; Стеван С. Дрларевић, трговац; † Стеван А. Јанићевић, трговац; † Сима Бабарогић, учитељ; Стојан Стејчевић, свештеник; Сава Јовановић, призренски епископ (свршио Духовну академију у Русији); Сава М. Ђурић, порезник; Сима Р. Угаревић, свештеник; Спира Цапарчевић, јеромонах; Спасоје Фишић, учитељ; Спасоје Скакаљевић, учитељ; Стојан Ђорђевић, свештеник; † Станко Протић, учитељ (погинуо у одбрани Београда 2 септембра 1915 године на Ерином Брду, више села Вилишнице, Окр. београдски, као ђак-наредник 10 кадровског пука); Страхиња Ђорђевић, учитељ; Крета Арсић, учитељ.

Б) ИЗ ПРИЗРЕНСКОГ ОКРУГА

Ангоније Никшић (Драјчиће) свештеник; † Антоније Ст. Љамић (Стреца) учитељ; Андра Кујунџић (Ораховац) учитељ; † Благоје Кујунџић (Ораховац) учитељ; Григорије Баљошевић (Ораховац) свештеник; Душан Шошевић (Стреца) учитељ; † Душан Шарпић (Стреца) учитељ; Душан Ф. Поповић (Локвица) свештеник; Душан А. Поповић (Плањане) учитељ; † Јован Прковић (Ораховац) учитељ (њего су другови четници назвали Галон; као четник је и погинуо у борби на Козјаку 1912 године); † Јован Ц. Тесаревић (Ораховац) свештеник; † Живко Шкорић, учитељ; † Крста Ст. Маниташевић (В. Хоча) учитељ; † Лазар Кујунџић (Ораховац) учитељ (у пролазу из Србије за Пореч, погинуо у В. Хочи заједно са својим друговима 25 маја 1905 године); Мирко А. Љамић (Стреца) свештеник; Митар К. Вучковић (Горње Село) учитељ; † Петар Бољшевић (Ораховац) учитељ (бивши учитељ у велешком крају. Искасалили су га бугарске комите на зверском начин); † Радисав Дедић-Поповић (Севце) учитељ; † Станислав Богдановић (Севце) свештеник; Сава Т. Никшић (Драјчиће) учитељ; Сима К. Маниташевић (В. Хоча) свештеник; Стеван С. Поповић (В. Хоча) учитељ; Стеван Деспотовић (В. Хоча) учитељ; Стојан Таласковић (Стреца) учитељ; † Стојан Ст. Зивгаревић (В. Хоча) свештеник; Филип Стојановић (В. Хоча) учитељ.

ОТВАРАЊЕ ГИМНАЗИЈЕ

Као што су за време окупације, Бугари упропашћавали све архиве где су дошли, тако су и гимназијску, па однели с њом и моје белешке.

У недостатку тога, ја сам се обратио њеном првом бившем директору, г. Михаилу Лукићу, професору Војне академије у Београду и, он је имао доброту послати ми податке у овоме:

1) „Гимназију у Призрену отворио сам 7/20 октобра 1913 године. Одмах за тим извршио сам упис ђака, а ускоро отпочео и предавања.

2) „Прве године 1913/14 био је само I разред са два одељења и 73 ђака; друге 1914/15 отворен је II разред, а треће, 1915/16, која је трајала до краја октобра 1915, отворен је и трећи разред.

3) „Са мном су били, колико се сећам, ови наставници:

1. „Радивоје Ненадовић, суплент с положеним дипломским испитом, квалификован;

2. „Никола Михаиловић, привремени наставник вештина, предавао писање и цртање, свршио сликарску академију у Минхену, квалификован;

3. „Крста Тачевић, привремени наставник, предавао гимнастику, без квалификација;

4. „Јован Шантић, учитељ језика, предавао француски језик, квалификован;

5. „Александар Прлинчевић, професор Богословије, предавао хонорарно српски језик, квалификован;

6. „Радивоје Лазаревић, привремени предметни наставник, апсолвиран, али није имао дипломски испит, неквалификован;

7. „Радивоје Мирковић, привремени предметни наставник, апсолвирао технику, али није имао дипломски испит, неквалификован;

8. „Никола Стефановић, хонор. наставник певања, војни капелник;

9. „Др. Георенбергер, санитарски капетан, био је школски лекар;

10. „Славка Кимпановићева, привремена наставница вештина, неквалификована.

„Почетком 1915/16 школ. године дошао је за учитеља гимнастике један брат Словенац, чијег се, на жалост, имена не сећам, нити знам какве је квалификације имао, јер смо кратко време били заједно. Чини ми се да је погинуо у рату.

„Веронауку је предавао свештеник Дамњан Исаиловић, суплент Призренске богословије. Умро је у Бугарској, интерниран.

„22 фебруара 1914 године основано је било у овој гимназији омладинско коло „Призренка“ које је било састављено од ученица гимназије и Женске радничке школе. Доцније су ступили у коло и неке ученице IV разреда основне школе и ученици гимназије, те је ово омладинско коло постало мешовито.

„Од дана оснивања до краја школске године одржато је било десет предавања о трезвености.

„Старешина кола била је Наталија Мицићева из Призрена.”

Доцније то је коло добило назив „Јединство” и постало орган Савеза трезвене младежи у Београду и Југословенског савеза трезвености у Загребу.

Године 1919 образовано је литерарно друштво „Напредак”, које и сада ради.

После поновног ослобођења Призрена, 1918 године, гимназија је поново прорадила.

Почетком месеца децембра 1918 године стигао је у Призрен директор гимназије Михаило Лукић са наставником Николом Михаиловичем. Али због недовољног броја наставника школски рад је отпочео тек 19 јуна 1918 године и то само са IV разредом и трајао само месец дана до 19 јула 1919 године, када је по наређењу Министарства просвете и завршен.

Место Михаила Лукића постављен је за директора Михаило Миладитовић 20 јула 1919 године; Душан Љотић од 6 септембра 1924 године; Стеван Симић од 21 августа 1925 године; др. Милорад Шошкић од 27 марта 1929 године.

4 августа 1921 године отворен је V разред; маја 1922 године отворен је VI разред; 4 септембра 1923 године отворен је VII разред; 5 маја 1924 године отворен је VIII разред; 27 септембра 1924 године указом Њ. В. Краља Александра I одобрена је пуна гимназија.

Од тога времена ради пуна гимназија са 12—13 одељења.

		ж.	м.
Школске године 1924/25	положило је виши течајни испит	1	19
Школске године 1925/26	положило је виши течајни испит	2	18
Школске године 1926/27	положило је виши течајни испит	—	12
Школске године 1927/28	положило је виши течајни испит	2	16
Школске године 1928/29	положило је виши течајни испит	3	19
Школске године 1929/30	положило је виши течајни испит	2	40
Школске године 1930/31	положило је виши течајни испит	1	32
Школске године 1931/32	положило је виши течајни испит	1	17

Свега положило матуру од 1924/25 до данас 185 приправника.

Од отварања гимназија је смештана по приватним кућама. Али је 10 маја 1931 године положен и осветен камен темељац за нову, модерну зграду гимназије у присуству многобројног грађанства, епископа Серафима, војске, просветних друштава и свих школа.

Том приликом говорио је директор гимназије др. Милорад А. Шошкић о значају школства.

Ново подигнута гимназијска зграда има сада 40 одељења. На њено зидање утрошено је 2,200.000 динара. Жалити је само што није подесан крај (на западној периферији вароши) на коме је та зграда подигнута. Ово зато, што општина није имала на расположењу други плац.

НИЖА ЖЕНСКА ЗАНАТСКА ШКОЛА

Ова школа отворена је 1898 године у задужбинској кући Х. Спасе Х. Лазића — Чемерићића из Призрена, у садашњој улици Димиша Мишетовића бр. 15.

Прве учитељице биле су г-це Зорка, а за тим Драгиња из старих граница, чијих се презимена не сећам, јер је архива и те школе пропала за време бугарске окупације.

У ту школу ступале су ученице по свршетку основне школе. Јер, због потпуно затвореног живота, какав је владао у Призрену све до његовог ослобођења 1912 године, ученице су могле посећивати ту школу највише до завршене своје четрнаесте године. Зато се школа и састојала само из два разреда.

Због ратова и та је школа паузирала од месеца септембра 1912 до

истог месеца 1914 године. Тада је прорадила и радила до октобра 1915 године, па престала радити, због европског рата и окупације.

За време рада учитељица је била Јелена Савић, по роду Јосиповић.

После поновног ослобођења Призрена 1918 године, поново је дошла именована учитељица и радила до 1920 године. Ученице су могле ступати у ту школу само одраслије и по свршетку којег разреда гимназије.

Почетком 1920/21 школске године ова је школа постепено имала пет разреда, тако да је 1924 године дала прву генерацију својих ученица. У току тога времена постављене су биле и премештене ове учитељице: Драга Секулић из Ариља по мужу Черњавска, од 1921—1929; Радојка Поповић из Ужица, од 1924—1925; Зорка Шантић из Ниша, која и сада у тој школи ради; Лепосава Стевановић из Прокупља, која је 1929 премештена за Баковицу; Јевросима Поповић, бивша ученица те школе, а по свршетку В. з. школе у Београду, премештена 1929 у Скопље, а за тим у Битољ. Само за кратко време била је Наунка Радовановић.

Године 1930 постављене су Стојка Јевремовић из Штипа и Василија Ђићарић из Призрена, по свршетку В. з. школе у Београду.

И раније, а нарочито од почетка 1919/20 школске године, Добротворно друштво „Српкиња“ у Призрену, под претседништвом Славке М. Андрејевић, решило је да се стара и ради на напретку те школе, подноси извесне издатке и све чланице управног одбора редом у школи дежурају и воде рачуна о раду у њој. У томе се састојала и нека врста надзора.

Благодарећи обилном прилогу Американаца 1919 године у разним материјама, које се тада ценише на 60.000 динара, дата је била друштву прилика, да се рад у школи добро развије и унапреди. Сем тога, од тих материја друштво је понешто давало сиротим ученицама при њиховом удомљењу, а остатак продало па и тим увећало свој капитал, купило кућу за 30.000 динара, сместило у њој ту школу и трошило и на друге добротворне сврхе.

Школа се користила и тиме, што је примала поруџбине од грађанства, које су ученице израђивале, а за тај рад примале по известан део од те зараде.

Сем што је дотично Министарство плаћало наставнице, ову осталу бригу о издацима водило је друштво. На име: куповало уџбенике за сироте ученице, плаћало хонораре наставницима уз припомоћ општине. Тако је то трајало до 1929 године, када је Министарство трговине и индустрије примило све потребно старање о школи у своје руке.

При испитима сваке године, као изасланици реченога министарства, присуствовали су поједини наставници Призр. богословије и Гимназије.

Свих пет разреда те школе свршило је:

1923/24	школске године	12	ученица
1924/25	„	9	„
1925/26	„	15	„
1926/27	„	18	„
1927/28	„	14	„
1928/29	„	24	„
1929/30	„	19	„
1930/31	„	11	„
1931/32	„	15	„

Свега 137 ученица

ТРИ ПРОСВЕТНО-КУЛТУРНЕ СВЕЧАНОСТИ

А) ПРОСЛАВА 100-ГОДИШЊИЦЕ ОД РОЂЕЊА С. А. ИГУМАНОВА

Свечаности о којима ће овде бити реч, истина, су извршене у почетку овога века, али оне воде порекло из прошлога, XIX века.

Тако, 30 јануара 1904 године имаћаше се навршити сто година од рођења великог просветног добротвора нашега народа у садашњој Јужној Србији, Симе А. Игуманова, рођеног у Призрену.

Једно зато што је Сима својим великим делом заслужио да се тај дан свечано прослави и даде значај који му припада, а друго, да би његово велико дело послужило за пример његовом потомству, савраћ за дужност, и као његов питомца, да једним апелом преко „Цариградског гласника“, у 51 броју од 1903 године, потсетим све оне који су били, на првом месту, познати да ту свечаност приреде.

Тако је тадашњи рашко-призренски митрополит, блаженочиниши Кирифор, за тај циљ упутио пред прославу распис ове садржине:

„Свима намесницима, високо пречасним архимандритима, благовјерноме клиру, часним црквено-школским општинама, учитељству и осталим чадима нашим од Господа нашега Исуса.

„Благодат и милост од Господа нашега Исуса Христа, а од наше смерности молитва и благослов.

„Блапо оном ко до вјјека живи,

„Имао се и рашта родити.”

„Онда, када је у српском животу, у Оттоманској империји најпотребнији био један просветни завод, око којег се имало вити и налазити све оно што се српским именом звало, ради очувања своје народности и језика, појавио се у том делу српскога хоризонта велики родољуб и Србин, који је Божјом помоћу и штедњом својом толико успео био, да је са том овојом тековином приступио остварењу своје и својих пријатеља — мисли.

„Тај велики и примерни родољуб је Сима Андрејевић Игуманов, призренски грађанин, од чијег ће се рођења 30 јануара ове године навршити сто година. Тај дан не сме у српском народу у Оттоманској империји, остати незапажен, јер је Сима Андрејевић-Игуманов основао у Призрену један духовити расадник баш у времену, као што рекосмо, када је највише потребан био за Србе и његову мисао, поклонивши народном олтару и своју рођену кућу, из које су до данас снабдевени духовном храном и бољом науком напојени многи српски младићи, који служе Божјем и просветном народном олтару, — пружају маслинову гранчицу широм целог народа српског и славе име Божије.

„Поводом великом родољубља и резултата које је његово свето и српско дело показало, архипастирски препоручујемо свима, да се тога дана убогоспасајемој Епархији рашко-призренској нарочито и на особити начин изврши помен и друго по овде изложеном програму, при чему ће ради извођења истога виднија места заузимати: свештеници, професори, учитељи и други прваци народни и по свршеном помену имаће наши намесници, у споразуму са месним учитељима односно професорима послати нам детаљније извештаје о свему²⁷⁾).

²⁷⁾ Нажалост, тих је извештаја нестало, јер су сву митрополитску архиву упронастили Бугари за време окупације у Призрену и у Приштини.

„Чин помена извршиће се по овоме реду:

„1) У очи тога дана вечерња у свакој цркви у епархији, на којој треба да буду свештеници, професори и учитељи са ученицима-цама и грађанством. Ту ће се после вечерње учинити мали помен;

2) На сам дан 30 јануара јутрење са службом, са свечаним парастосом и говором од стране једног свештеника;

3) Из цркве има се свечано отићи у школу, односно Богословију, а путем певати тропар Света Три Јерарха и друге црквене песме по избору свештеника и наставника, односно учитеља. У школској згради водоосвећење и говор једнога од наставника, учитеља или грађана, у коме би се истакла дела великог родољуба пок. Симе и позвао наш виђенији свет, коме је Бог дао, да следи његовом примеру;

4) Послужење кољивом и другим што се има. И том приликом отворити књигу за упис прилога за споменик покојника, који ће се имати подићи у порти цркве Св. Ђорђа у Призрену, или на самоме гробу покојника у манастиру Св. Марка код Призрена, где наш велики родољуб вечни санак почива.

Шаљући архијерејски благослов свима, остајем вазда топли молитвеник.

А. Е. и Митрополит рашко-призренски
Нићифор, с. р.”

(М. П.).

Али није нашао за потребно да и сâм присуствује овој свечаности, и ако је ишла у Приштину нарочита депутација да га позове. Зато се у Призрену образовао одбор од наставника Богословије, учитеља, свештенства и грађана Срба и састави овај програм прославе:

29 јануара вечерње у манастиру Св. Марка са малим поменом на гробу покојника.

30 јануара свечана литургија са парастосом у цркви Св. Ђорђа. Затим литије из цркве у завод српске Богословије; отварање свечане седнице у сали Богословије од стране председника српске Призренске општине, Крсте В. Патригића, трговца; свечани говор Петра Костића, бив. професора Богословије; химна Сими А. Игуманову — певају ђаци призренске Богословије; послуживање и прикупљање добровољних прилога за споменик великог добротвора.

30 јануара после подне полазак за манастир Св. Марка.

31 јануара свечана литургија и парастос у манастиру Св. Марка; на гробу покојника повор г. Трифуна Димитријевића, вршиоца дужности ректора Богословије. Говор једнога учитеља основне српске школе; говор Вукосава Хуповца, ученика III разреда Богословије и полагање венца на гроб покојника.

Трошкове у Призрену подноси Призренска српска општина, а оне у манастиру Св. Марка управа Богословије.

У манастир ће ићи разне депутације: општине, грађанства, учитељства, свештенства и т. д.

Одбор је упутио писмо свима српским црквено-школским општинама у Отоманској царевини, у коме се извештавају о раду Одбора и о програму прославе, у ком се између осталог рекло:

„Али ради да нико од Срба у Турској не буде лишен задовољства, да се тога дана (30 јануара) сети на далеко чувенога Старца, Одбор је мишљења да и ваша општина, споразумна са околним општинама, узме на се дужност, да приреди тога дана помен народном добротвору.

„Одбор, у жељи да остане трајан споменик стогодишњице, намеран је да подигне један споменик великом Сими А. Игуманову, те је донео одлуку да прикупља добровољне прилоге из свих крајева турске царевине, у којима живе Срби. Али се надамо да, у овом погледу, ваш крај неће изостати. Зато Одбор очекује да ће г. г. учитељи утинити све што треба поводом ове прославе и да ће нас о овему известити, како би у Споменицу ушло како је који крај прославио овај по Србе у Турској значајан дан.

Нажалост, Споменица се није написала колико услед малог броја извештаја, толико из недовољне пажње тадашњег богословског колегијума према важности дана.

И у Призрену, у сали Богословије, и у манастиру Св. Марка свечаност се извршила потпуно по програму и у присуству тадашњег руског консула у Призрену Сергија Владимировича-Гунолке и многобројног народа из Призрена и околине. Том приликом ђаци Богословије отпевали су ову химну, посвећену С. А. Игуманову:

Било је присутно и неколико депутација из појединих општина и повећи број честитака.

Многи се одазваше и добровољним прилозима за споменик великога добротвора, те је прикупљено у Призрену око 1200 динара, а из других крајева турске царевине око 2000 динара, те је било до 3000 динара у злату. Али једно зато што та сума не бејаше довољна за подизање споменика, а друго што ни политичке прилике не бејашу за то повољне, прикупљена сума данга је била на приплод тадашњем новчаном заводу „Фонду цркве Св. Ђорђа“ у Призрену (сад Призренска банка). Та се сума приликом прославе 50-годишњице Призренске богословије употребила за штампање њене Споменице, јер је била прикупљена довољна сума за подизање споменика.

Уредништво „Цариградског гласника“, јединог тада нашег јавног гласила у Отоманској империји, готово цео пети број од 30 јануара 1904 године, у великом формату и опечаном руку, бејаше посветило тој прослави са уводним чланком:

„Српски просветни добротвор

Сима Андрејевић — Игуманов

рођен 30 јануара 1804 год. † 24 фебруара 1882 год.

Споменица од рођења његовог

— 1804—1904 —

„Данас, 30 јануара, навршује се рачно стотина година, од како је у столноме граду Призрену угледао света велики просветни добротвор српскога народа у Отоманској империји, покојни **Сима Андрејевић — Игуманов.**

„Данас се у Призрену, у целој Рашко-призренској епархији и у осталим епархијама, које насељавају Срби, прославља стогодишњица од рођења овога великог Србина. Прослава у Призрену, у родном му месту, се издваја од осталих својим свечаним програмом, који се простире на 4 дана, од 29 јануара до 1 фебруара закључно. Но зато ће и у осталим градовима и селима бити јурдачне и свечане свечаности, јер је покојни Игуманов велики и општи просветни добротвор свих отоманских Срба, који ће данас похитати да се достојно одуже сени и помену његовом.

И овим чином засведочава наш народ да га краси лепи осећај захвалности и да је заслужио имати великих синова, јер их зна ценити и поштовати. А народа, који имају својих великих синова, никад не може нестати, они ће се, помоћу њих, одржати, развијати и напредовати.

„Сима А. Игуманов био је велики човек, који је цео живот свој провео у тешком раду, а са јединим циљем, да помогне својем народу. И он је свом народу доста помагао и то онда, када му је та помоћ била најпотребнија. Сву тековину свога рада он је оставио на просветне циљеве свога народа. О његову трошку отворен је први српски средњи просветни завод у Отоманској империји: Богословско-учитељска школа, која постоји од 1871 године, дакле тридесет и две године, а коју је похађало (по подацима Споменике о 25-годишње прославе њене 1871 год.) у времену од 1871—1896 године 1867 ученика, потоњих свештеника и учитеља српских у Отоманској империји. Његова је заслуга што је наш народ добио своје прве спремне свештенике и учитеље и то, понављамо, у времену када су они највише требали.

„Сима Игуманов је све своје, трудом стечено имање, оставио на издржавање овога завода и на друге просветне циљеве. Из његовог великог фонда помагале су и друге наше школе, штампари су школски уџбеници, покриване су наше велике просветне потребе. Његов фонд је ударио темељ потоњем српском културном покрету, коме имамо да захвалимо, што данас у Отоманској империји имамо око триста српских школа (спрам 153 школе у времену од 1875 године), ових расадника писмености и просвете српске, у којима се Српчићи и Српкињице уче да чувају чистоту светог православља и да се поносе својим српским именом.

„Слава Симе Андрејевићу-Игуманову, великом просветном добротвору народа српског. Слава му!”

Поред Симине биографије, исти број „Цариградског гласника” донесе из пера бив. васпитаника Призренске богословско-учитељске школе, тада студента Московске духовне академије, а сада познатог нашег приповедача Григорија Божовића, чланак под насловом: „Заслуге Симе А. Игуманова”.

„Нека је срдачна хвала уваженим Призренцима, што на време покренуше питање о прослави стогодишњице од рођења Симе А. Игуманова, нашег великог добротвора, да би наш народ тога значајног дана сестио се и са благодарним поносом одао достојну хвалу својем прваку прошлога века. Јер, заиста, који народ неће, или не уме да цени и поштује своје великани, тај не заслужује ни да их — има.

„Свака епоха има своје особите потребе. Народни људи, који те потребе појме, проуче и према њима ставе себи или околини извесне задатке, чије би извршење ове те потребе збрисало и повело народ правилним путем к напретку — јесу народни вођи и великани, без којих би, може бити, и рђавили. Баи због тешкоћа уочавања тих важних тренутака и њихових потреба, славе се народом прваци, зато што би огромна већина морала лутати, не опазивши важност извесних момената.

„Таким путем избијају на површину извесности велики људи, филозофи, добротвори и просветни радници. За последње је тим теже, што сама природа ствари не тражи само моменат, бољих мисли, или моменталну појаву силне воље, него лаганог проучавања и урочавања потреба мирнога рада, мале снаге да се утре пут, пронађе начин и даду средства за већ истакнути циљ.

„Према томе јасно је, да су се сви велики људи одликовали не само умом и веома пространим грудима са ватреним срцем, које не жали ни какве жртве, само да његова околина пође путем просвете и напретка.

„У прошлом веку цела је Европа записала много тековина и сјајних тренутака, као и њихове главне чињенице. Није изостао у том погледу ни српски народ. У главној сфери — просветној — нисмо изостали ни ми Срби простране Отоманске империје. Ако нисмо били срећни да дамо једнога Змаја, Мишу Анастасијевића, Коларца, Чутића, Велимира Тодоровића и по готову Милетића и друге просветне народне посленике, ипак смо и ми у Отоманској империји имали великих и заслужних људи.

„Из наше средине, из сталнога града Призрена изашао је **Сима Андрејевић — Игуманов**, велики добротвор школе и цркве, заслужни наш народни посленик.

„Онда, када су услед извесних прилика, наши манастири већ немогли да дају довољно и нужне хране нашој духовној страни; онда када је Требњик већ долазио у место поволења, па често поцепан и писан; онда када су наши свештеници облачили једну исту поцепану одежду и на Божић и недељом и на Ускрс и на Тројице; онда када је српска књига била реткост; онда, кад осим Часловца, Јеванђеља и писаних Октоиха у многим црквама није било ничег више; онда кад није било ниједног вишег завода — а основне школе су се могле пребројати на прсте, па и то сувише примитивне; онда, у том тешком и судбоносном тренутку, Призрен је дао скромна но велика човека, који је све своје и духовне и материјалне силе уложио на народни просветни олтар и почео попуњавати све празнине, сипајући и капом и шаком, и књигом и многим другим.

„Круна тога великог пожртвовања јесте **Призренска Богословија**, тај драги расадник православне просвете у нашој Отаџбини, на који је Сима Игуманов уложио и највише труда и највише новаца, с једне стране, спремајући многе за тај завод, а с друге отклањајући све тешке препоне које су му стајале на путу.

„Више од двадесет генерација изишло је из тога расадника у народ, у његову цркву и школу, општину и на књигу, дућан и трговину, и повели га како су могли и умели путем просвете и напретка, научили га књизи, објаснили му традиције из прошлости.

„Од онога тренутка, од кад се појавио Сима Игуманов, почело је нестајати школа наших поп Мића, многих учитеља-терзија; од тога времена наше су цркве добилале књиге, одежде и све што је нужно да се народу служи света Литургија и пали поштаница крсном светитељу — спремане свештенике и стручне учитеље.

„Од тога времена је народ пошао напред и некако ведрије погледао својој будућности у очи, верујући у своју умну снагу и освештану право егзистенцију.

„Ето оваквих капиталних заслуга има наш Сима Игуманов, човек који је, може се рећи, први појмио потребе својег времена, неуморно радио и текао, да положи темељ нашој народној просвети, да нас извуче из мрака незнања и уврсти наш крај у ред својих сестара, које су боље среће. То је опет заслуга која надмашава све друге, само кад правилно оценимо време, које нас одваја од онога пре тридесет и неколико година. Та културна снага нашега живота била је тад у кривичном моменту и криза је прошла мимо нас, благодарени свом нашем Великом Призренцу.

„Тога ради уверен сам, да ћемо се 30 јануара ове године сви и они

у Призрену и из околине; па од Марице, Струме, Јанине и Скадра до Вишеграда, Јавора, Копоника, Голије, Св. Илије и Мокре, с побожном благодарношћу сетили стогодишњице Симе Игуманова, одати му заслужену пошту, споменути га онако, као и сви народи своје великани. Заслужимо његова добротинства, пођимо његовим примером, јер је све то потребно да се освежи и ојача наша народна просвета и вера у будућност, будимо благодарни потомци.

„Слава Сими Игуманову!”

Москва.

Гр. Божовић, с. р.

ПРОСЛАВА ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ²⁸⁾

Призренска богословија прославила је своју 50-годишњицу на најсвечанији начин. На дан прославе Призрен је имао свечан, празничан изглед. На важнијим местима главне улице уздизали су се славолуци, с портретима Краља и пок. Симе Игуманова. Заставе су украшавале цео град. Радовнали свет скупио се да види опоменик, бисту С. Игуманова, коју је још покривао црни плашт. Појавила се још једна жива белега свеоности српскога народа, који, чувајући велике споменике своје сјајне прошлости, подиже и нове споменике, као знак своје захвалности и љубави према оним својим великанима, који су својим радом и пожртвовањем допринели да је народна борба уродила плодом и да је остварена идеја народног ослобођења.

На овој прослави учествовали су и претставници са стране: пуковник г. Војислав Катанић ваступао је Њ. В. Краља, пуковник г. Милутин Симић заступао је Министра војног, заступник окр. начелника г. Спира Копић заступао је Министра вера; прота г. Ст. Димитријевић, професор богословског факултета, заступао је Краљевску владу и Универзитет; г. Љуба Стојановић, академик, Српску краљевску академију наука; г. Зарија Р. Поповић, књижевник, друштво Св. Саве и г. Тодор П. Станковић, ген. конзул у пензији, Министарство спољних послова.

Први дан свечаности, 14 октобра изјутра, одржана је свечана служба у Саборној цркви. Чиновејствовао је епископ г. Михаило са ректором Богословије архимандритом г. др. Сим. Поповићем и месним овештенством. У цркви је одржао леп говор г. Епископ истакнувши заслуге великог добротвора С. А. Игуманова и педесетогодишњи рад задужбине. Служби су присуствовали споменути претставници са стране, претставници месних грађанских организација и многобројан овет.

После службе обављено је свечано откривање споменика пок. Симе Игуманова, у присуству свих споменутих претставника и многобројног народа, који је био по свим околним улицама с једне и друге стране Бистрице.

Било је и претставника са села, сељака и дечице из оближњих селских школа. По освећењу и откривању опоменика, који је обавио г. Епископ, ректор Богословије г. др. Сим. Поповић одржао је, са пуно одушевљења, говор упућен председнику Призренске општине, г. Јевти Гагићу и призренским грађанима. „Браћо!” — говорио је г. Ректор — „покојни Симе подигао је себи споменик одавно. Он га је подигао у срцу

²⁸⁾ Споменица 50-год. Богословско-учитељске школе. Београд 1925, стр. 188.

српскога народа, и кроз оне многе вредне ученике своје задужбине, Призренске богословије, који су за 50 година као црквени, просветни и културни радници разносили науку, просвету и културу у све крајеве нашег народа. Као национални радници и борци „за крст часни и слободу златну”, они су одважно, самопожртвовано и јуначки одолевали свима страховитим бурама, које су се подизале на српском небу. Тај је споменик вечан и неће га зуб времена уништити. Њега српски народ подиже своје доброти и он је наш понос и наша дика. Он ће сведочити да смо имали великих људи, али ће бити и доказ да смо знали велике људе ценити. Са овим спомеником одужен је велики дуг прошлости и дат леп пример будућности. Деца наша и потомство наше гледаће у овој споменику узорит пример родољубља, као и леп пример захвалности. Овај споменик служиће онима који добро чине као потстрек да и даље тако чине, јер имају коме. Он ће бити и опомена за оне који могу добра чинити своје народу, а не чине га. Предајући вам овај споменик узоритог грађанина града Призрена и великога добротова српскога народа”, — завршио је г. Ректор — „молим вас, у име просвете и културе; у име Богословије, која је посвојче ваше, а срце наше, у име садашњих и бивших ученика Призренске богословије, од којих су многи и грађани призренски, и у име ових прилагача за стварање овога дела, — да овај споменик примите из мојих руку са оном топлотом, са којом га ја вама предајем. Молим вас као и Призренску општину, да га чувате, пазите и волите оном љубављу, којом је пок. Сима волео град Призрен и његове грађане!”

Дирнут говором г. Ректора, претседник је у свом одговору изразио, у име општине и Призренаца, осећања најдубљег поштовања према великом Србину Призренцу С. А. Игуманову, чијим се делима поносе Призрен и његови грађани, а чији ће споменик Призрен чувати као највећу светињу... После тога положили су венце на споменик: професорски колегијум Богословије, дружина ђака Богословије „Растко” и Љубижданска основна школа. Последњи венац су донела сељачка дечица, ученици из Љубижде. Ова видљива благодарност својске дечице према великом просветном доброти, дирнула је све присутне: Затим је месна основна школа отпевала песму посвећену С. А. Игуманову. — И на служби и при откривању споменика са успехом је певао богословски хор. Важнији моменти, праћени су пуцањем из топова са призренске тврђаве и свирањем дивизијске војне музике.

После откривања споменика у дупке пуној сали Богословије у присуству претставника страних, око 10 часова пре подне, обављена је свечана седница професорског савета, на којој је професор г. Катић одржао говор о историји Богословије и значају рада за пола столећа. Занимљив и озбиљан, пун података из области историје просветног стања у Јужној Србији, тесно везана с појавом Призренске богословије; говор г. Катића с пажњом је саслушан и изазвао је дубок утисак код присутних. С муком задржавајући сузе, говорник је на крају свога говора позвао присутне да одаду пошту и да се сете сени оних многобројних питомца ове школе, који су пали у комитској акцији и на бојним пољима последњих ратова, за које је Призренска богословија тако много урадила. Затим су говорили гости претставници: у име Академије наука честитао је 50-годишњицу плодотворног рада и пожелео је успеха г. Љуба Стојановић, академик; у име Министарства иностраних дела честитао је заслужни старина г. Тодор П. Станковић, који је много урадио за Бого-

словију као политички и национални радник, и који се овом приликом осећао срећним што му је Бог дао да доживи не само оснивање Богословије, него и просlavу њене 50-годишњице, пожелевши јој да дочека и 100-годишњицу. Претставник Друштва Св. Саве, г. Зарија Р. Поповић, у кратким и лепим потезима изнео је значај Призренске богословије, као школе која је не само опремала народне учитеље и свештенике, него је у овоје доба, служила као једино духовно средиште, окуњајући око себе српски народ у овим крајевима и задовољавајући његове духовне потребе. Осим тога, она је служила и као обавештајни орган Министарства спољних послова, као претставник и стуб Србије у поробљеним крајевима, своје врсте народни универзитет, који се старао да одговори на сва питања свакоме посетљоцу, оцаку или грађанину. У најтежим околностима, са пуно пожртвовања и јунаштва, она је вршила своју мисију, која је много помогла делу, које је онако ојајно остварила храбра српска војска... После је говорио професор Богословског факултета, прота г. Ст. Димитријевић, заслужни дугогодишњи национални радник у овим крајевима и бивши ректор Богословије. Честитајући 50-годишњицу, говорник истиче значај имена пок. Симе Игуманова и постојања његовог фонда у раду Србије у овим крајевима. Као претставник Универзитета, огњишта наше националне науке, говорник напомиње значај Призренске богословије, као једног од првих расадника науке и просвећености, одакле су поникли многи јерарси наше цркве, многи наставници средњих школа и толики кадар свесних и самопожртвовних националних радника, свештеника и учитеља, међу којима су многи живог положили за националне идеале. Говори претставника из других вароши Јужне Србије праћени су са највећим одушевљењем присутнога света. Затим је г. Епископ саопштио честитку Њ. Св. Патријарха, пуну признања и благодарности према великом добротвору пок. Сими А. Игуманову и његовој задужбини, — што је одушевљено примљено.

На предлог председника свечане седнице г. ректора др. С. Поповића, послата је поздравна депеша Њ. В. Краљу. Затим се председник захвалио присутнима на пажњи и позвао да се послуже кафом.

У подне истог дана одржан је банкет, на коме је учествовало преко 120 лица: претставници са стране, претставници месних власти и разних грађанских организација као и виђенији грађани. Г. Епископ Михаило је подигао здравицу у част Њ. В. Краља и Краљице, после чега је музика отсвирала химну. Г. Ректор поздравио је присутне госте добродошлицом. После је говорио учитељ г. Анта Тодоровић, васпитаник ове школе, истакавши национално-просветни рад васпитаника Богословије, првих бораца у народном покрету за ослобођење и уједињење. Затим су прочитане депеше, честитке од Владе, Епископата, разних установа и угледних људи из целе земље.

После банкета, у 3 часа после подне, основна школа приредила је концерт с певањем, декламацијама и соколским играма. Соколске вежбе изводили су чланови сокола. Свирали су војна музика и оркестар гимназије.

У вече је у Богословији приређена вечера за госте претставнике са стране.

Други дан прославе направљен је излет у манастир Св. Марка, где се налази гроб пок. Симе Игуманова. Поред ученика и наставника Богословије, излету су присуствовали г. Епископ Михаило, претставници са

стране и многобројни грађани призренски. На гробу великог народног добротвора одржан је парастос, после кога је професор г. Р. Скакаљевић одржао леп говор о животу и заслугама пок. Игуманова. Једна ученица гимназије декламовала је песмицу посвећену великом просветном добротвору.

Затим је у селу Кориши приређена закуска за госте са стране.

У вече истога дана одржана је забава с песмама, декламацијама, позоришним комадом и свирањем. Са успехом је прошао комад — слика „Српчићи на гробу С. А. Игуманова“, чији је писац, учитељ г. Пр. Ђурђевић, био изазван и поздрављен од стране присутних. Шаљиви комад „Шаран“ богослови су са успехом одиграли. Затим је била ипранка, која се отегла до после поноћи. За време једне паузе ректор Богословије је с позорнице, у присуству чланова професорског савета, саопштио присутнима, да је Њ. В. Краљ одликовао Богословију орденом Св. Саве I степена. Ова је вест била примљена с одушевљењем.

Трећи дан, пошто је свршена прослава, гости претставници са стране обишли су и разгледали историјске споменике Призрена и околине.

Задовољни гостопримством и лепо изведеном прославом, гости са стране отпутовали су кућама четврти дан, праћени ученицима и наставницима Богословије.

Као год што је Призренска богословија достојанствено служила народу и цркви пола столећа, тако лепо је и достојанствено прославила свој велики празник 50-годишњице и откривања споменика свом утемељачу и великом народном добротвору С. А. Игуманову.

ПИСМЕНИ И БРЗОЈАВНИ ПОЗДРАВИ

Свима просветним и културним установама, као и истакнутим личностима, били су послати позиви да узму удела у скромној прослави педесетогодишњице.

Поједине установе — Српска краљевска академија наука, Универзитет, Друштво Св. Саве и др. — послале су своје нарочите претставнике, а и доста знатан број позваних лица узео је личног удела у горњој прослави. Од већине осталих, пак, установа и личности, позваних на ову прославу, добијене су честитке. Али овде износим само главне.

Честитка Његовог Величанства Краља:

„Канцеларија Његовог Величанства Краља

Београд, 16-X-1922

Господину Архимандриту Др. Симеону Поповићу — Призрен

Господине Архимандрите,

Његово Величанство Краљ, пријатно дирнут топлим поздравом приликом педесетогодишњице Призренске богословије и одајући пуно признања родољубивом раду те установе, благоволео је наредити да се изјави Његова и Њеног Величанства Краљице срдачна захвалност.

В. Д. Шефа кабинета пуномоћни министар.”

То је писмо примио као одговор на телеграфску честитку, послану Његовом Величанству са свечане седнице, одржане приликом прославе.

Честитка гласи:

„Ваше Величанство,

Са прославе педесетогодишњице Призренске Богословије, на којој српски народ на један импозантан начин манифестује своју захвалност како према овом најстаријем просветном и културном средишту српском у Јужној Србији, тако исто и према њеном оснивачу и свом великом добротвору Сими А. Игуманову, хитам да у име школе и у име ученика на прослави њене педесетогодишњице поздравим Његово Величанство Краљицу и Ваше Величанство Краља јединијене нам Отаџбине и Врховног Заповедника оне славом увеличане војске, која је на онако сјајан начин довршила дело на коме је и Призренска Богословија обилато потпомогана од своје браће из Шумадије неуморно радила.

Живело Ваше Величанство!

Живело Њено Величанство Краљица Марија!

Архимандрит **Др. Симеон Поповић.**”

Честитка Николе Пашића, председника Министарског савета:

„Београд, 14-X-1922 год.

Богословији — Призрен

Приликом прославе педесетогодишњице оспивања најплоднијег просветног завода у Јужној Србији, одајући пошту сенима пок. Симе Игуманова, осталих оснивача и свих јавних радника који су са пожртвовањем радили на ширењу јачања наше националне мисли, ја поздрављам прирешиваче прославе са топлом жељом да с тао пример њихове љубави према Отаџбини и њихов рад остане у вечитој успомени будућим нараштајима.

Никола Пашић.”

Честитка Његове Светости Архиепископа Пећског, Митрополита Београдско-Карловачког и Патријарха Српског, Господина Димитрија:

„Спречен да лично присуствујем прослави педесетогодишњице Призренске Богословије, која је од својега постанка па све до данас чинила велике услуге нашем народу, ја овим путем шаљем своје ордачно честитање наставницима, ученицима и свима сакупљеним црквено-просветним радницима, које су у тој школи добили своје образовање. Свима им шаљем свој патријаршки благослов и молим Господа, да им подари снаге и душевне крепости да и даље корисно служе светој нашој цркви и народној просвети.

Сећам се и успомене мојега негдашњег пријатеља и великог народног добротвора Симе Игуманова, који је ту школу својим добром подигао и богатим прилогом обезбедио њен просветни рад и опстанак за сва времена. Бог да прости доброга Симу Игуманова! Вечан му помен! И ја ћу узети Богу молитве за покој његове племените душе, са жељом да се и други родољуби на њега угледају, а васпитаници његове школе да се са благодарношћу сенају његова имена и његова задушна помена. Поздрав и благослов свима учесницима прославе.

Архиепископ Пећски, Митрополит
Београдско-Карловачки и
Патријарх Српски
† Димитрије, с. р.”

Честитка Др. Ивана Крстевља, Министра вера:

Богословији — Призрен

Честитајући Богословији прославу педесетогодишњице рада на просветно-културном пољу, мени је част саопштити да је на мој предлог одликована орденом Светога Саве I степена.

К.Б. Бр. 11842.
Београд, 14-X-1922 год.

Министар вера
И. Крстевљ."

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА ОД ДАНА СМРТИ СИМЕ А. ИГУМАНОВА

Као што ће се даље из његове биографије видети, Сима је умро ноћу између 23 и 24 фебруара 1882 године. Да би се тај дан означио каквом достојном свечаношћу — промерном нађох за потребно извести о томе дану Његову Светост Патријарха Варнаву, једно као српског црквеног православног поглавара, а друго као претседника Задужбинског одбора С. Игуманова. Бавећи се као сенатор у Београду, то учиних лично. Његова Светост радо обећа да ће одржати промерију, договорно са осталим члановима реченог одбора г. г. протом Стеваном М. Димитријевићем, професором теолошког факултета и Заријом Р. Поповићем, пензионером.

У исто време упутих писмо о томе дану рашко-призренском епископу г. Серафиму ове садржине:

У претпоставци да се ни у Призрену нико неће, или не може сестити, па ни интелегенција, једнога догађаја у вези са нашим просветно-националним радом у бившој Турској, сматрам за своју дужност да Вас на тај догађај потсетим као верског старешину.

Ноћу између 23 и 24 фебруара 1882 године, по старом календару, преминуо је у Призрену велики просветни добротвор нашега народа, Сима А. Игуманов. Према томе, реченога дана, ове године, навршиће се 50 година од дана његове смрти.

Извештавајући вас о томе, верујем да нећете пропустити, а да тај дан у дому Игуманова, у Богословији не обележите видним знаком промеријом.

1 фебруара 1932 год.
Београд.

Проси Ваш свети благослов
Петар Костић,
сенатор

Одмах по пријему тога писма преосвешћени Епископ саставио је одбор за прославу реченог дана у који су ушли претставници свију просветно-културних установа и саставили програм прославе, који је био разаслат свима варошким општинама у Јужној Србији.

У Призрену је изведена свечаност у недељу 2 марта да би сјајније испала.

Свечаност је почела архијерејском службом у саборној цркви Св. Ђорђа, коју је отслужио епископ г. Серафим уз асистенцију мезног свештенства, чланова Духовног суда, Ректора Богословије и Воје Катина, професора. Одмах после службе одржан је парастос. Том приликом одржао је пригодну реч г. Серафим.

За време богослужења и парастоса одговарао је хор Богословије под диригентством г. Гушчина, хоровађе. Парастосу као и осталом делу програма присуствовали су изасланик Министарства војног и морнарице, г. Војислав Марковић, пешадијски пуковник и командант војног округа, изасланик команданта III армије г. Сворчѐв, командант места бригадни ђенерал г. Ђорђе Аранђеловић, среоки начелник г. Бајић и све више и ниже чиновништво и официри и многобројно грађанство, сва просветно-национална и хумана друштва, ђаци Богословије, гимназије, женоке занатске школе и основних школа.

После парастоса литија је, на челу са војном музиком, пошла од цркве и зауставила се пред спомеником Симе Игуманова. Око споменика се била искупила огромна маса света, која је испуњавала све улице с обе стране реке Бистрице. Из села су дошли сељаци Срби, да и они одаду пошту великом добротвору.

Код споменика је одржан кратак помен, а после тога је архимандрит г. др. Симеон Поповић као ректор Богословије одржао говор, у коме је подвукао важност највећег дела Симе Игуманова, његове Богословије, чији су плодови рада постали саставни део историје српскога народа. Полажући венац на споменик, г. Ректор је рекао:

„Драга и светла сени! У име читавих плејада твојих питомаца и радника живих и мртвих и у име садањих радника у твојој задужбини и у име знаних и незнаних, стојим пред тобом и у знак захвалности полажем овај венац на твој споменик.”

У име општине града Призрена положио је венац на споменик г. Петко Жорић, претседник општине. Затим су положили венце, уз кратке говоре: г. Милорад Шошкић, директор гимназије, г-ца Стоја Анђелковићева, учитељица, у име Призренског учитељског друштва, г. Владета Радивојевић, судија, у име певачког друштва „Цар Урош”, г. Антоније Гоцевић, судија, у име омладинског друштва „Св. Недеља”.

Сем тога положили су венце Пододбор Кола српских сестара, „Кнегиње Зорке”, Женско добротворно друштво „Српкиња” и пододбор „Кнегиња Љубица” место венца приложили су по 200 динара призренској сиротињи.

Код споменика одржао је са пуно одушевљења говор стари учитељ и национални радник Андра Гроздановић (место Петра Костића, сенатора, који није могао стићи на прославу). Са пуно одушевљења он је у главном рекао:

„Призренци и Призренке, потомци Душана, прожмани осећајима и дубоком оданошћу према узвишеном Дому Карађорђевића били су и остају поносни што су из своје средине дали велике своје синове, који су се и морално и материјално стављали на службу при устанку Карађорђа 1804 године: отац Игуманова са своја два сина Петром и Крагујем, Чолак Анта Симоновић и многи други.

Затим је изнео у главним цртама рад призренских Срба на просвети својих суграђана: Димиша Мишетевића, Хаџи Спасе Чемериџића, Ванке Х. Ст. Гудића, Младена Угаревића, Арсе Живковића, Аљуша, па прелази на Симу Игуманова и његов плодан рад на просвети своје браће Срба. После тога литија се кренула у Богословију. У пуној сали у присуству изасланика и претставника просветних власти, војске, грађанства, просветно-националних, хуманих друштава као и многобројног народа обављена је свечана академија, на којој је одржао говор г. Војислав Ка-

тић, у коме је документовано изнео значај дана Симе Игуманова, у оснивању Богословије и њене улоге у националном, просветном и културном погледу нашега народа и државе.

Говор уваженог професора, чија служба у Призренској богословији датира од 1904 године, пажљиво је саслушан и изазвао дубок утисак код свих присутних. После тога прочитани су поздравни телеграми.

ЗАДУЖБИНСКИ ОДБОР С. А. ИГУМАНОВА

8 марта, на дан смрти Игуманова, а под претседништвом Његове Светости Патријарха Варнаве приређено је свечано вече у спомен педесетогодишњице смрти С. А. Игуманова у дворани Друге београдске мушке гимназије, која је била пуна Симиних поштовалаца, са овим програмом:

I

- 1) Ј. Маринковић: „Отче наш”;
- 2) Отварање састанка;
- 3) Корнелије Станковић: „Со свјатими у покој”;
б) „Вјечнаја памјат”.

II

- 4) Говор члана одбора задужбине г. проте Стеве М. Димитријевића, професора Богословског факултета.
- 5) Б. Јоксимовић: „Химна Симе А. Игуманова”.
- 6) „Светли гробови” од Змаја — декламација г. Добрица Милутиновић, члан Београдског народног позоришта.
- 7) Староруско „Свјат”.
- 8) Руско „Скажи ми Господи”.
- 9) Архангелски: „Није отпушчајеш”.

Певао је хор студената Богословског факултета под управом г. Ивана Котова, студента.

Жалити је само што Министарство просвете је беше заступљено.

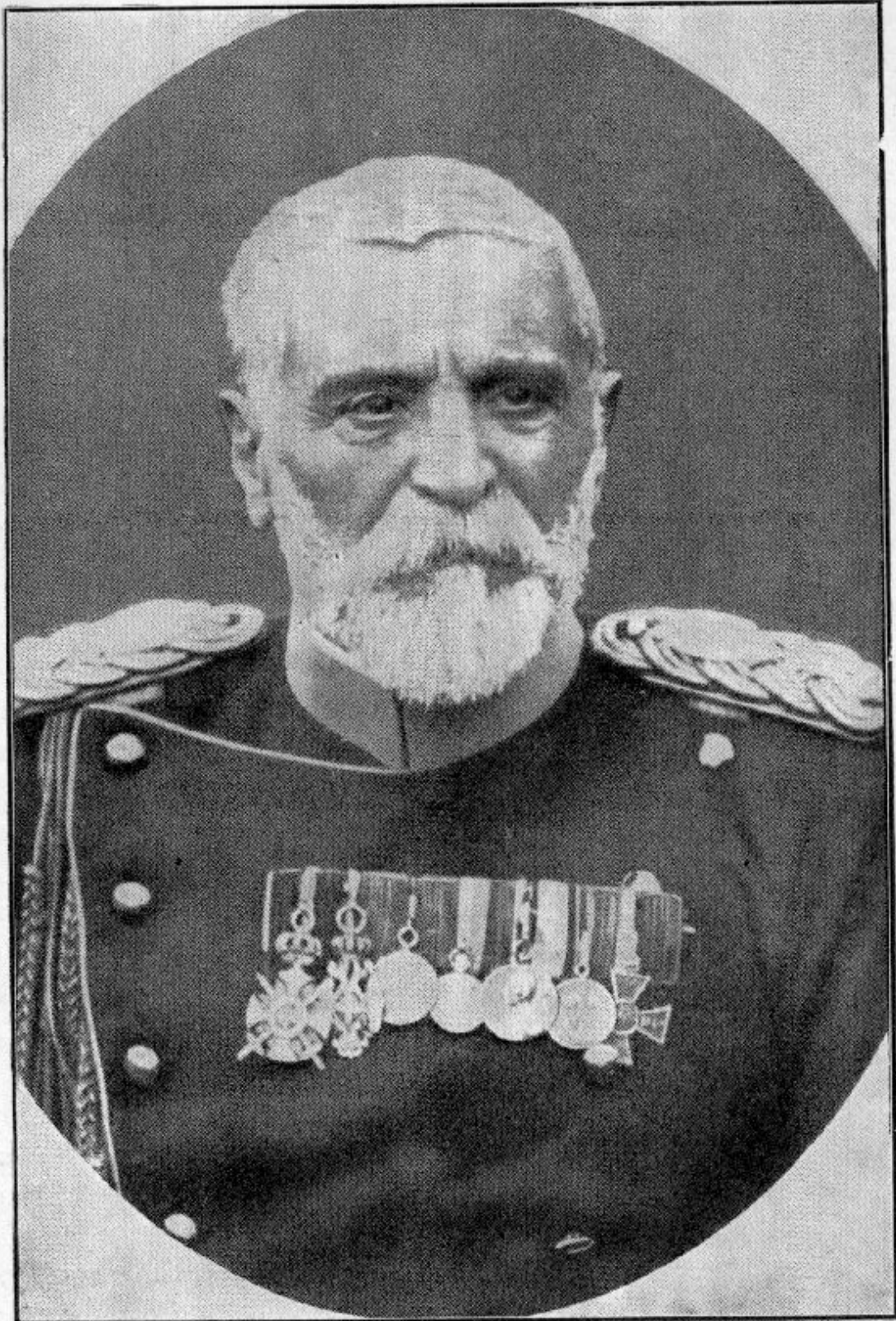
Јован М. Поповић

НЕИМАРИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗАДУЖБИНА ВЕЛИМИРИЈАНУМ

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАДОМИРА Д. ТУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ

Војвода Радомир Пушник

ВОЈВОДА РАДОМИР ПУТНИК

Историја српскога народа за последњих пет деценија тесно је уткана са четири славна имена: *Радомира Путника, Степе Степановића, Живојина Мишића и Петра Бојовића*. То су четири војна талента, четири хероја — *четири војводе светскога гласа*.

Многи знани и незнани јунаци, који су пали у дуго-трајној и кривој борби, од 1912 — 1918 године, било за ослобођење неослобођене браће, било за ослобођење поробљене отаџбине, као и они, који су из тих дана још у животу имају великих заслуга, што је српски народ у тој борби истрајао, победио непријатеље, ујединио браћу и створио велику слободну отаџбину.

О многимима ће, због тих великих заслуга, остати трајан спомен у народној историји. Али од свих ратника и неимара посебице, који су допринели да се непријатељ победи и народ уједини, поред краља Петра великог Ослободиоца и Врховног команданта армија, ондашњег престолонаследника, а сада краља Александра, најзаслужнији су као војсковође ове *четири бојне војводе*. Они су понос српске војске и нације, веште и храбре војсковође. О својим војницима очински су се бринули; стога су их војници неизмерно волели, и зато су увек и најтеже њихове заповести и задатке јуначки извршивали.

Они су ти заслужени великани, који ће, по речима песниковим, у успомени српскога и југословенског народа: *„Довијек живјети“*. Зато ће на овом месту бити посебице говора о овој четворици војвода.

*

Војвода Путник, родио се у срцу прослављене Шумадије у граду Крагујевцу 20 јануара 1847 године. Отац му је био учитељ. Прве лекције о славној прошлости свога народа, добио је Путник још у родитељској кући свога оца.

У Крагујевцу је свршио Путник основну школу и четири разреда гимназије, па је 1861. године ступио у Војну академију, која се тада звала: „Артилериска школа“. Академију је Путник свршио са одликом 1866 године, када је произведен за артилериског потпоручника.

У рату за ослобођење неослобођене браће и независности

Србије, 1876 године, учествовао је први пут у борбама на Јавору, са борцима Рудничке бригаде у чину капетана. Одатле је после извесног времена, упућен на још угроженије положаје: Велики и Мали Шиљеговац, Каоник и Ђуниске висове, на које је силно нападао чувени турски војсковођа, *Осман паша*. За храбро држање у тим борбама, Путник је унапређен у чин мајора.

У другом рату с Турцима 1877 године, Путник је у саставу са Шумадијским корпусом, био у љутом окршају на положају Нишору пред Пиротом, и са својом бригадом први ушао у Пирот, 14 децембра 1877 године, а потом је учествовао и у ослобођењу Врање и Гиљана.

До рата с Бугарима 1885/6 године, Путник је био на служби у Ђенералштабу, као потпуковник. Затим начелник штаба Дунавске дивизије у том рату, па професор Више школе Војне академије, заступајући неко време и управитеља Војне академије. Од 1892—1894 године, био је Командант шумадијске дивизијске области, када је пензионисан.

Путник је радио на војној науци и био одличан војни писац. Он је написао једно капитално дело оштампано у две књиге:

- 1) Ђенералштабна служба мирнога доба; и
- 2) Ђенералштабна служба ратнога доба.

Враћен је у војску и произведен за ђенерала 1903 год. после доласка на престо краља Петра. Од тада, па до 1912 године, био је у неколико махова начелник главног Ђенералштаба и Министар војни.

Када је, 1912 године 17 септембра наређена мобилизација пред Балкански рат, Путник је као дотадањи Министар војни одређен за начелника штаба Врховне команде. У томе рату Путник је мудро и храбро управљао војним операцијама, и задобио сјајне и брзе победе. За месец дана (од 6 октобра до 6 новембра 1912) освећено је оневано Косово, освојени стари српски царски градови: Скопље, Призрен, Прилеп, Битољ и тиме ослобођена цела јужна Србија.

Тада је Краљ Петар, у знак признања и захвалности отаџбине, произвео ђенерала Путника за војводу 21 октобра 1912 године и тако је Путник постао први српски *бојни војвода*.

У рату са изневереним савезником Фердинандом 1913 године, у јуну и јулу месецу војвода Путник остао је на истом положају, вешто руководећи операцијама, када је хе-

ројској српској војсци оплео нов лаворов венац победе и осветио Сливницу из 1885/6 године.

Иако већ болешљив и стар, војвода Путник руководи операцијама и у Европском рату. Прва већа битка са Аустријанцима на Јадру и Церу, у почетку месеца августа 1914 године, највише је дело прослављеног војводе. Затим је управљао и биткама, које су, од 20 новембра до 2 децембра 1914 године, вођене на Руднику, Суворору, Колубари и Београду, *и тада је достигнути највећи степен ратне вештине и херојства у српској историји.*

У историјским данима повлачења кроз Црну Гору и Албанију, у месецима новембру и децембру 1915 године, — војвода Путник је истрајао скоро до краја. Због његове старости и тешке болести у Скадру је, 18 децембра 1915 године, смењен са положаја начелника штаба Врховне команде, па је затим превезен на Крф, а после кратког времена отишао је на лечење у Француску варош Ницу. Ту је, далеко од своје миле и поробљене отаџбине, испустио своју јуначку душу 4 маја 1917 године, с витешком вером, да ће његова љубљена отаџбина васкрснути.

Војвода Путник одликован је највишим домаћим и страним ратним орденима. А да би се на рад и дела војводе Путника угледали и стално потсећали у југословенској војсци млађи нараштаји, подарено је прослављеном XIX Шумадиском пуку име војводе Радомира Путника. Његови посмртни остатци пренети су из Нице и сахрањени у Београду. На његовом гробу захвална држава подигла му је величанствен споменик.

Војвода Степа Степановић

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

Други омиљени велики српски војник јесте војвода Степа Степановић. Родио се у селу Кумодражу, близу Београда, 28 фебруара 1856 године.

Основну школу и шест разреда гимназије свршио је у Београду, као и многа сељачка деца из непосредне околине Београда, идући изјутра са торбицом, у којој је био и дневни оброк, а увече се враћао у своје село на конак.

У Војну академију (Артилеријску школу) ступио је 12 септембра 1874 год., јер се још из ране младости одушевљавао сањаријама о рату, слушајући и гледајући бомбардовање Београда 1862 год. за владе кнеза Михаила. Ометен ратовима 1876, 1877 и 1878 год. Академију је довршио тек 1880 године.

Редак је официр у српској војсци, да је командовао од најмањих до највећих јединица као војвода Степа. Он је био водник, командир чете, командант батаљона, пука, бригаде, дивизије, професор Војне академије, Министар војни и командант армије. Свуда је важио као необично спреман, неумитно строг, али правичан, вредан и тачан.

Војвода Степа учествовао је у Српско-Турском рату од 1876—1878 године; затим, у Бугарском рату 1885-6 год. у Балканском рату 1912, у Бугарском 1913 и Европском рату од 1914—1918 године.

У Балканском рату је предводио другу армију, која је отпочела борбу с Турцима код Ћустендила, и била десно крило бугарске, а лево српске војске. На Црном Врху и Страцину, у правцу Овчег Поља између реке Пчиње и Брегалнице, потискује делове турске војске и иде у помоћ првој армији код Куманова. После Кумановске битке од 10 и 11 октобра 1912 године, послат је са армијом у помоћ Бугарима под Једрене. Ту је са својом армијом преживео љуте циће, вејавице, сметове и кржаве борбе, док 13 марта 1913 године нису јуришем освојена једренска утврђења, и тада је заробљен турски командант једренског утврђења — Шукри паша.

У рату 1913 године Степина армија бранила је Пиротски сектор и јуначки га са слабијом снагом одржала.

У Европском рату, у судбоносној битци на Јадру и Церу, војвода Степа је командовао другом армијом, повратио Лоз-

ницу и Мачву са Шапцем, и пребацио Аустријанце преко реке Дрине и Саве. Зато је унапређен, 20 августа 1914 године, за Војводу. Он је други по реду српски: *бојни војвода*.

У октобру и новембру 1914 године, са својом армијом припомогао је добијању Колубарске битке и ослобођењу Београда.

Када је Фердинандова војска с леђа напала Србију, 30 септембра 1915 год, Степа је додељен опет *Пиротски фронт*. И он са својом армијом јуначки води бојеве код: Ниша, Лесковца, Пусте Реке, Новог Брда, Приштине и на Ситници на Косову.

Са остатком своје армије, по паду отаџбине, повлачио се ка „Сињем мору“, кроз гудуре и кршеве Црне Горе.

Пошто је своју армију мало одморио и уредио на Крфу, дошао је на *Солунски фронт*, на најугроженији и најопаснији положај, на коме је издржала његова армија до 1 септембра 1918 год., када се дивовски показала, пробијајући непријатељски фронт на Соколу, Добром Пољу и Ветренику. Тада је један Француз назвао војводу Степу: *гвозденим човеком*.

За његову дугогодишњу тачну и ревносну службу, његово лично јунаштво вешту и срећну команду војвода Степа је одликован највећим домаћим, и многим страним одличјем.

По ослобођењу и уједињењу отаџбине, 1918 год., био је неко време командант друге армије у Сарајеву, па је по својој молби разрешен од те дужности, и повукао се у тихи породични живот, да у миру и с правом ужива плодове свога рада. Умро је у Чачку 27 маја 1930 године, где је и сахрањен.

*

Војвода Степа био је један од највећих наших војсковођа. Он је био понос наше војске. Његова активност као официра почиње још од 1876 прошлога столећа па је трајала све до 1919 године када се војвода Степановић, по својој молби, повукао на одмор.

Његове су функције у његовом дугом службовању у миру, поглавито у рату, биле велике и врло важне, и његово је име тесно везано са развојем и јачањем наше војске и уткано је у нашу новију ратну историју.

У свима нашим ратовима за ослобођење и уједињење, почевши од 1912 па до краја, војвода Степа је непрекидно командовао нашом II армијом. Изређати овде све његове улоге

и заслуге за време његовог дугог службовања у миру и у рату немогућно је; то је предмет нарочите и опширније студије.

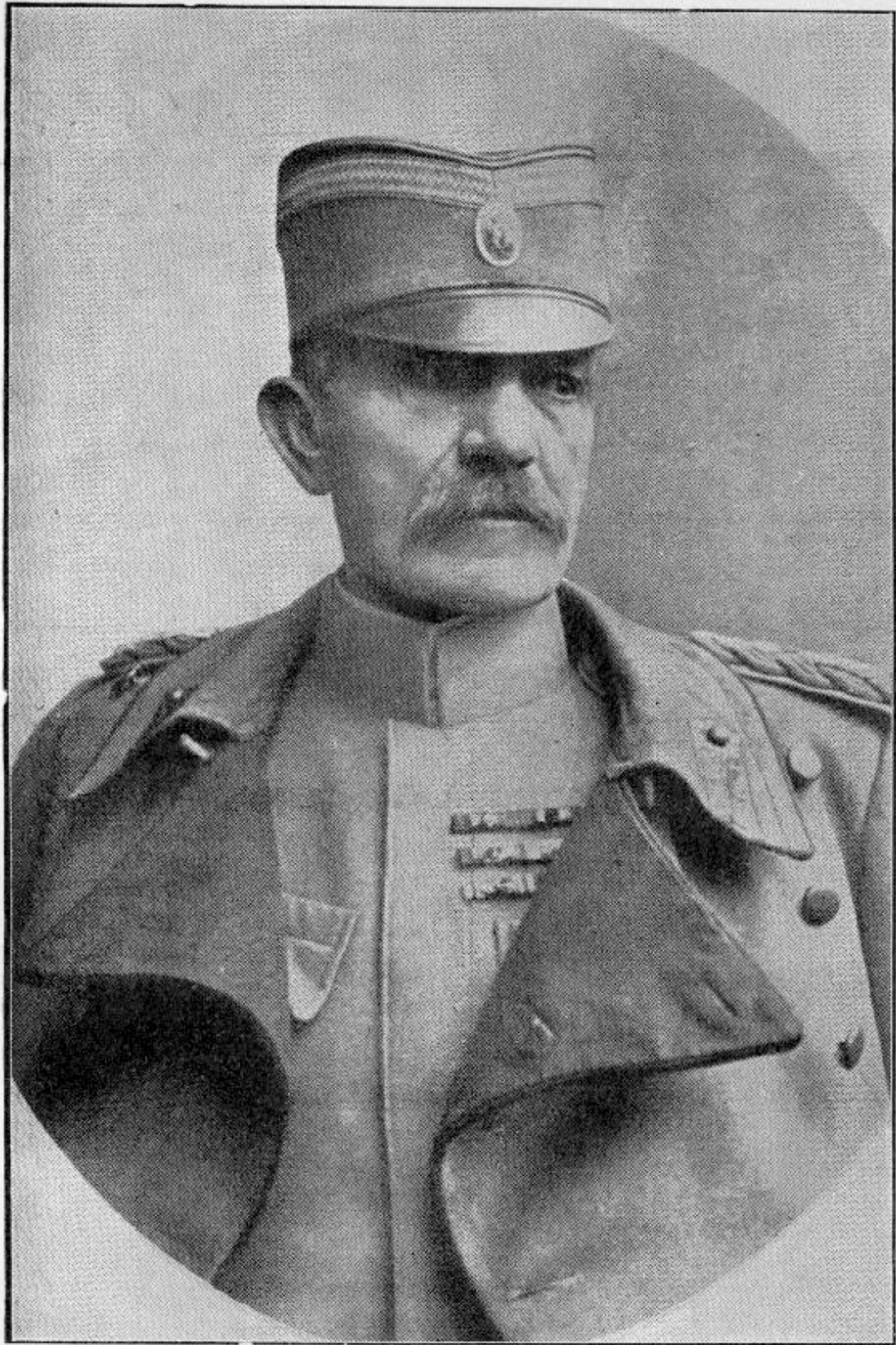
Војвода Степа је бриљирао једном упорном издржљивошћу и сталношћу, која је била неопходно потребна за стварања. И та особина војводе Степе имала је чаролиско дејство, да у све потчињене улије једну дубоку веру у снагу и моћ њиховога команданта. А после, то се поверење као неком мађиском снагом пренело на цео наш народ. То се најбоље испољава у факту да је у последње, поратно време, име војводе Степе помињано у народу у свима оним моментима када се тражио излаз из тешке ситуације у коју је наш државни живот залазио.

*

Значајне су речи војводе Степе, које је једном приликом изговорио:

„Из народа сам поникао; он ме је начинио оним што сам; морам се покориши његовој вољи и служиши му до последњег даха.“

И доиста он му је служио искрено и предано, као ретко ко.

Војвода Живојин Мишић

ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ

Војвода Мишић је син поносне и питоме српске Колубаре. Родио се 7 јануара 1855 год. у селу Струганику.

Још у основној школи одушевљавао се народним јунацима из устанка под Карађорђем и Милошем, а нарочито су му били узор његови земљаци Бирчанин Илија и Ненадовићи, па је и сâм жудео да буде ратник и јунак. И зато је по свршетку VI раз. гимназије ступио у Војну академију, 12 септембра 1874 године, заједно са војводом Степом.

У рату с Турцима 1876, 1877 и 1878 године као питомац Војне академије командовао је *колубарским батаљоном*, водећи га јуначки из борбе у борбу. За јуначко држање у тим борбама, произведен је за потпоручника, 10 децембра 1876 године. И тако је војвода Мишић, још у почетку своје војничке каријере, показао особине доцнијег недостижног српског војсковође.

Поступно је добивао све чинове, и заузимао највеће положаје у војсци. Био је и професор Војне академије, у којој је предавао најважнији предмет у тој школи: *Стратегију*, а коју је и сâм написао.

У Балканском рату, био је помоћник начелника штаба Врховне команде, неумрлог војводе Путника, у чину пуковника, па је после добивене *Кумановске бишке*, за коју и он има много заслуга, произведен у чин ђенералски.

У Европском рату, ђенерал Мишић, добио је за команданта прве армије, са којом је, у чувеној офанзиви од 20 нов. 1914 године, пробио непријатељски фронт на Руднику и Суворору, и највише допринео, да се, у чувеној Колубарској битци, потуче аустријски војсковођа ђенерал Поћорек, и за 12 дана очисти Србија од Аустријанаца. За ту заслугу произведен је ђенерал Мишић, за војводу, 4 децембра 1914 године. Војвода Мишић на Руднику није само прославио себе, већ цео свој народ.

После пада Србије 1915 године, после удруженог напада Немаца, Аустријанаца с једне и Бугара с друге стране и Војвода Мишић је са пешацима своје армије делио судбину, кроз црногорске и арбанске врлети.

После издржаних тешких борби у 1914 г., не рачунајући борбе у Балканском рату 1912—1913. српској војсци био је

потребан извесан одмор. Али одмах после отступања аустриске војске из Србије, појавила се у Ваљеву јака епидемија (пегави тифус), која се страховитом брзином ширила, не само по становништву, већ и у редовима војске. Ова епидемија косила је становништво Србије и проређивала иначе ретке редове српске војске. Од иначе слабог санитарског кадра пропала је четвртина лекара указујући помоћ оболелом становништву и војсци. У овако тешкој ситуацији Врховна команда је осећала аустриске припреме за реванш. Војвода Мишић се у то време био сав предао сузбијању епидемије и спасавању војника своје армије од ове опаке и смртоносне заразе. И поред све оскудице у потребном санитарском материјалу, Мишић успева да и овога неумитнога непријатеља победи. У првој половини месеца октобра 1915 Србија је нападнута и морала се борити на три фронта са несравњено надмоћнијим непријатељем. Тада су за Србију настали судбоносни дани. Нарочито је настало критично стање, када је непријатељ успео да у реону Врање пресече животну артерију Србије — комуникацију: Ниш—Скопље—Солун.

25 новембра наређено је опште повлачење војске правцем: Пећ—Андријевица—Подгорица—Скадар. Ово повлачење штитио је Мишић са својом армијом на положајима код Рожаја. И Мишић је са својом армијом успешно извршио овај задатак, те је се најзад и он повлачио правцем: Пећ—Рожај—Беране—Андријевица.

У најкритичнијим данима повлачења, кад се, надало од глади и умора, Мишић се очински старао о војницима своје армије и зато су га војници необично волели готови да загази у најљућу борбу на његову заповест.

*

Као начелник штаба Врховне команде, неуморно је припремао пробој Солунског фронта, што најзад и успева у офанзиви од 15 септембра 1918 године. То је био судбоносни моменат епохалног значаја. Само провиђење је озарило великог војника, да успе у овом предузећу, чији су плодови велика и слободна краљевина Југославија.

Војвода Мишић је опијао своје војнике благошћу, речитошћу и храброшћу, због којих су га врлина војници обожавали.

За његове многобројне заслуге за отаџбину, одликован је највећим домаћим и страним одличјима (орденима).

После свршеног рата теже оболи, и оде у Париз на лечење, али његовој бољци није било лека, те га лекари врате у отаџбину.

Умро је у Београду, 7 јануара 1921 године ожаљен од целог народа уједињене Краљевине, а највише од његових другова ратника, које је он предводио од Кајмакчалана до Марибора.

Краљ Александар дао је 17 пешад. пуку Дринске дивизије име — Војводе Мишића, а благодарна отаџбина, подигла му је на гробу достојан споменик, који је израдио чувени српски вајар, Ђока Јовановић, члан Српске академије наука.

Војвода Петар Бојовић

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ

Војвода Бојовић, родио се 4 јула 1858 године, у селу Мишевићу под лепом планином Златаром, у Новопазарском Санџаку.

Млади Бојовић, док је још био у месту рођења, које је тада било под турском управом, слушајући народне гусларе о негдашњој слави и величини српске државе, чезнуо је за слободом. Због насртаја непријатељског његов је отац пребегао из Мишевића преко планине Јавора у слободну кнежевину Србију. То је било 1867 године, и Бојовић је тада био дечко од 9 година. Његови су најпре живели у варошици Ивањици, где је свршио и основну школу.

Као врло даровит ђак, он продужи школовање и у гимназији, најпре у Ужицу, а потом у Београду. По свршеном петом разреду гимназије ступи у Војну Академију 1875 године, коју сврши с одликом, као први у рангу 1880 године.

Војвода Бојовић, служио је у три најважнија рода оружја: у пешадији, артиљерији и коњици. Био је годину дана и у Француској, ради проучавања уређења чувсне француске коњице. Њему су додељиване разне више команде, и поверавани многи важни задатци.

Војвода Бојовић, учествовао је у свима ратовима, које је Србија водила од 1876 па до краја 1918 године, и свагда је у борбама имао среће.

У Балканском рату, 1912 године, био је начелник штаба прве армије, којом је командовао тадашњи престолонаследник Александар а сада краљ Југославије. Тада је био у чину пуковничком. После славно добивене битке на Куманову, произведен је за ђенерала; он је са армијом учествовао и у освајању Битоља, 6 новембра 1912 године. У рату 1913 године учествовао је у борбама на Брегалници, код Дренка, Рајчанског Рида, Царевог Врха и Криве Паланке и однео сјајне победе.

У Европском рату 1914 г. ђенерал Бојовић је био Командант I армије од почетка па све до 2 новем. 1914 г. када је смењен са тога положаја и на његово место постављен ђенерал Мишић тадашњи помоћник начелника штаба Врховне команде.

Као командант I армије Бојовић је учествовао у бојевима

са Аусријанцима у Мачви и код Шапца где је био рањен. Он је заузео Шабац 10 августа 1914.

Крајем августа 1914 г. Бојовић је са I армијом извршио прелаз преко Саве и упао у Срем, где је успешно водио операције, али је се по налогу Врходне команде морао повући назад и доћи на лево крило богатићског фронта, ради одбране непријатељског надирања од стране Зворника и Љубовије.

У најцрњим данима народне трагедије, у 1915 години, Бојовић је постављен за команданта трупа Нове области (јужне Србије) и руковао је операцијама на Косову.

Те су исполинске борбе штитиле јупачкој — а изнуреној дугим борбама — српској војсци, повлачење преко Косова Поља, Црне Горе и Албаније, ка Јадранском Мору.

Како је војвода Путник доласком у Скадар крајем новембра 1915 год., био много оболео, изнурен дотадањим великим напрезањима, то га је месеца децембра заменио у дужности ђенерал Бојовић.

Од тада, па све до 1 јула 1918 године био је на том положају и радио на припреми војске за ослобођење отаџбине, а тога је дана опет постављен за команданта прве армије. Ови велики војнички подвизи донели су му војводски чин.

Са својом армијом пробио је Солунски фронт код Грунишког Виса, гонио непријатеља преко Црне Реке, прешао Вардар, заузео Велес и преко Овчег Поља стигао у Куманово, те пресекао отступницу бугарској војсци, која му је на отвореном пољу положила оружје.

Затим је учествовао у гоњењу Немаца и Аустријанаца и ослобођењу: Војводине, Славоније, Хрватске и Словеније.

После смрти војводе Мишића, 1921 године, постављен је за начелника Главног ђенералштаба, на ком је положају био неко време. Сада је у заслуженом миру.

Војвода Бојовић је за све време своје дуге предане службе отаџбини бриљирао својим светлим примером. Као командант био је строг али потпуно правичан. Према млађима је очински поступао, војнике је волео и о њима се искрено старао али и захтевао да сваки буде тачан и исправан на својој дужности. Војници су га веома ценили и поштовали, јер су у њему гледали неоспорно праведнога старешину.

Војвода Бојовић је имао у борбама са непријатељем и врло тешких момената, али никад није у тим моментима кло-

нуо и попустио, умео је он вешто да изманеврише и да се снађе и у најтежој ситуацији, те је увек изашао као победник. То је неоспорно доказ да је војвода Бојовић вешт и одличан војсковођа. То сведоче и оне многе борбе, које је водио са непријатељском војском од 1912 па све до свршетка светскога рата. То му је и донело у роду леп глас и стекло светло име.

У току своје дуге и истинске службе отаџбини, одликован је највећим домаћим и страним орденима.

Војвода Бојовић још је крешак, прати војну науку, одмара се и ужива у великој уједињеној отаџбини, која за своју величину и њему много дугује.

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. СЛИКА НЕМАЧКЕ И НЕМАЦА У СРБИЈИ ТОКОМ
1914–1918. ГОДИНЕ
Никола Марковић
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2017.
2. РАСПЕТА СРБИЈА: ПОЧЕТАК
Милутин Крунић
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2017.
3. УЗРОЦИ НАШЕГ ПОРАЗА: УСПОМЕНЕ И РАСУЂИВАЊЕ ИЗ
СВЕТСКОГ РАТА
Алфред Краус
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2017.
4. НАПОР БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ И
УЈЕДИЊЕЊЕ
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2017.
5. СРПСКИ ГРАМАТИЧКИ РЕЧНИК: СА СКИЦОМ ФЛЕКСИЈСКИХ
ПАРАМЕТАРА СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Данко Шипка
Нови Сад: Прометеј, 2016.
6. РЕЧНИК ЈЕЗИЧКИХ НЕДОУМИЦА
Иван Клајн
Нови Сад: Прометеј, 2016.
7. НЕО ГЕО: НЕОБИЧНА ГЕОГРАФИЈА
Зоран Николић
Нови Сад: Прометеј, 2016.
8. МАЈСТОРИ ПРЕВАРЕ
Иван Димитријевић
Нови Сад: Прометеј, 2016.
9. ГОВОРИ СРПСКИ ДА ТЕ ЦЕО СВЕТ РАЗУМЕ
Ратомир Рале Дамјановић
Нови Сад: Прометеј, 2017.
10. СТРАХ И НЕИЗВЕСНОСТ: ОГЛЕДИ
Драшко Ређеп
Нови Сад: Прометеј, 2017.
11. ПРИЛЕПСКИ КОНТРАСТИ
Милош Мељанац
Нови Сад: Прометеј, 2014.
12. ЊЕНА ЗЕМЉА
Шарлот Перкинс Гилман
Београд: Штрик, 2013.

13. ТРИ МАРИЈЕ
Ракел де Кеироз
Београд: Штрик, 2015.
14. УЗГОЈ ЈУЖНОГ БИЉА МИЧУРИНОВОМ МЕТОДОМ
Вероника Мурек
Београд: Штрик, 2017.
15. МОНАХ
Метју Луис
Београд: Отворена књига, 2011.
16. ОБЛОМОВ
Иван Гончаров
Београд: Отворена књига, 2017.
17. ТАЈНА ЖУТЕ СОБЕ
Гастон Леру
Београд: Отворена књига, 2016.
18. ТОМА ВУЧИЋ ПЕРИШИЋ
Душан Баранин
Београд: Отворена књига, 2010.
19. СРБИЈА У СВОМ ТРЕЋЕМ РАТУ
Арналдо Фракароли
Нови Сад: Прометеј; Београд: Радио-телевизија Србије, 2017.
20. ИЗАБЕЛ
Феридун Заимоглу
Београд: Сlio, 2017.
21. ПСИХОЛОГИЈА ДОБРОТЕ: ХРАБРОСТ, РЕЗИЛИЈЕНТНОСТ,
ЗАХВАЛНОСТ, ВЕЛИКОДУШНОСТ, ПРАШТАЊЕ И ЖРТВОВАЊЕ
Салман Ахтар
Београд: Сlio, 2016.
22. ПСИХОЛОГИЈА ПАТЊЕ: СТРАХ, ПОХЛЕПА, КРИВИЦА,
ОБМАЊИВАЊЕ, ИЗДАЈА И ОСВЕТА
Салман Ахтар
Београд: Сlio, 2017.
23. БЕКСТВА ЛИДЕ БАРОВЕ : ЖИВОТ ЧЕШКЕ ГЛУМИЦЕ, КАКО ГА
ЈЕ ПО ЊЕНОМ КАЗИВАЊУ ЗАПИСАО ЈОЗЕФ ШКВОРЕЦКИ
Лида Барова
Београд: Сlio, 2017.
24. ПОХВАЛА ОПОРТУНИЗМУ
Марек Томан
Београд: Сlio, 2017.

25. ПРВЕ БРАЗДЕ
Бруно Вијејра Амарал
Београд: Сlio, 2017.
26. САРАЈЕВСКИ АТЕНТАТ: ПРИПОВЕСТ
Жорж Перек
Београд: Сlio, 2017.
27. БРАК ИЗ ЗАДОВОЉСТВА
Тахар Бен Желун
Београд: Сlio, 2017.
28. БАЛКАНСКИ ХУДИНИ
Јан ван Мерсберхен
Београд: Сlio, 2016.
29. ЦИЛА
Јудит Кацир
Београд: Сlio, 2016.
30. ИСТОРИЈА СВЕТЛА: РОМАН О ФОТОГРАФУ ФРАНТИШЕКУ
ДРТИКОЛУ
Јан Њемец
Београд: Сlio, 2016.
31. НЕМИ ПИЈАНИСТА
Паола Каприоло
Београд: Сlio, 2016.

PREPORUČUJEMO

1. Maša Gesen: **SAVRŠENA STROGOST: Genije i matematički uspeh stoleća** / Beograd: Službeni glasnik, 2017.

Preuzeto sa sajta:

<http://www.slglasnik.com/гласник-препоручује/савршена-строгост>

Grigorije Pereljman je najgenijalniji matematičar današnjice i čovek koji je dokazao Poenkareovu hipotezu, jedan od najtežih matematičkih zadataka svih vremena, koji su svetski matematičari rešavali, bez uspeha, više od sto godina. Osvojio je i prestižnu Fildsovu medalju (po značaju se smatra Nobelovom nagradom za matematiku, koja inače ne postoji) i odbio da je primi uz objašnjenje da Evropsko društvo matematičara nije kompetentno da ocenjuje njegov rad. Američki Institut „Klaj“ ponudio mu je nagradu od milion dolara, koja se dodeljuje za rešenje svakog od sedam milenijumskih problema matematike. Međutim, Pereljman je odbio ponuđenu sumu. Ima izvesne ironije u tome da je upravo svojim istinskim i upornim odbijanjem da bude slavan, Pereljman postao najpoznatiji živi matematičar na svetu.

2. Borislav Radović: **ZAPISI O VASKU POPI** / Beograd: Službeni glasnik, 2017.

Preuzeto sa sajta:

<http://www.slglasnik.com//библиотека-уметност-и-култура/колекција-мале-кутије/записи-о-васку-попи>

Ova kolekcija knjiga takoreći je lična antologija autora. Prema onom Elijarovom načelu da je „najbolji izbor pesama onaj koji se pravi za samoga sebe“, u njoj su dela autora čije stvaralaštvo volim i za koje sam uveren da će nas sve nadživeti. Broj tih autora nije mali, pa će kolekcija jednom postati dragocenost bez koje nijedna naša javna ili lična biblioteka neće moći. Zaviseći od svakojakih okolnosti, redosled knjiga nije bitan, jer ono što volim ne hijerarhizujem. Iako knjige po broju stranica nisu obimne, one su velike same po sebi i po tome što delotvorno pozivaju i na ostale radove istih pisaca. Naziv kolekcije potiče, naravno, od pesničkog ciklusa „Mala kutija“ Vaska Pope, pri čemu sam siguran da bi se njemu, kome je posvećena prva knjiga iz kolekcije, ovakav poduhvat dopao. Vasku Popi bi moj urednički izbor legao na srce, neka on bude blizak i vašem srcu.

3. Zoja Bojić: **ANTIČKI ISTORIOGRAFI UMETNOSTI I KALISTRAT O SKULPTURI** / Beograd: Zavod za udžbenike, 2017.

Preuzeto sa sajta:

<http://www.knjizara.zavod.co.rs/anti%20ki-istoriografi-umetnosti-i-kalistrat-o-skulpturi>

„Zoja Bojić je lepim jezikom, jasnim izlaganjem, širokim znanjem antičke književnosti i umetnosti, kao i istorije umetnosti, približila stručnom čitaocu, ali i široj čitalačkoj publici svet

antike. Svojom erudicijom, izborom ilustracija i komentarima, istakla je vrednosti antičke kulture i umetnosti, koje su tokom vekova bile uzor evropskoj kulturi. Ova knjiga po svom sadržaju, koncepciji i pratećem naučnom aparatu predstavlja izuzetno korisno, značajno i zanimljivo štivo koje se prati bez daha.“

Dr Mirjana Gligorijević Maksimović

4. Robin Danbar: **NAUKA O LJUBAVI I IZDAJI** / Beograd: Zavod za udžbenike, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.knjizara.zavod.co.rs/nauka-o-ljubavi-i-izdaji>

Ljubav je moćna strast, najveće ljudsko, božansko i kosmičko čudo. Kada se ljudi pitaju šta je za njih najveći izvor zadovoljstva i sreće u životu, na svim kontinentima u gotovo svim kulturama ubedljivo najčešći odgovor je – ljubav. Tema ljubavi jedna je od najznačajnijih tema u hiljadugodišnjoj istoriji mitologije, religije, filozofije, književnosti, psihologije, antropologije, likovne umetnosti, muzike, pozorišta i celokupne popularne kulture. Bogovi, apostoli, filozofi, teolozi, pesnici i romanopisci ispevali su najlepše himne u slavu ovog uzvišenog osećanja, ali ono je još uvek velika zagonetka za ljudski um i nauku.

5. Miloš Kovačević: **JEZIK POD LUPOM NAUKE** / Beograd: Zavod za udžbenike, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.knjizara.zavod.co.rs/srpski-jezik-pod-lupom-nauke>

Ovu knjigu čini jedanaest radova razvrstanih u dva poglavlja:

- 1) Na putevima i stranputicama srpskog jezika, i
- 2) S gramatičkim pitanjima srpskoga jezika.

Poglavljia su po broju uvrštenih radova nesamjerna: prvo čine dva obimna rada, a drugo čak devet radova. Svi radovi nastali su tokom 2015. i 2016. godine, i najprije su objavljeni ili u časopisima, ili u zbornicima sa naučnih skupova.

6. Peter Gesel: **ARHITEKTURA U 20. VEKU** / Beograd: IPS Media, 2007.

Preuzeto sa sajta:

http://www.delfi.rs/knjige/51747_arhitektura_u_20_veku_knjiga_delfi_knjizare.html

Arhitektura u 20. veku je jedna od najznačajnijih enciklopedija moderne arhitekture u svetu. Ova knjiga se već godinama koristi kao dodatna literatura na arhitektonskim fakultetima u Srbiji i svetu. Tašen je nedavno napravio dopunjeno izdanje koje bi trebalo da predstavlja konačni vodič kroz arhitektonske škole i pravce u 20. veku i pruži naznake o razvoju arhitekture u novom milenijumu.

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД ОКТОБАР–НОВЕМБАР 2018. ГОДИНЕ**

1. ВОДИЧ КРОЗ ЛЈУБАВНУ ИСТОРИЈУ
БЕОГРАДА
Ненад Новак Стефановић
Београд: Лагуна, 2017.
2. АНДАЛУЗИЈСКИ ПРИЈАТЕЉ
Александер Седерберј
Београд : Лагуна, 2013.
3. АРТУР & ЦОРЦ
Џулијан Барнс
Београд: Геопоетика, 2006.
4. ДОДИР ТЛА
Рани Маника
Београд: Лагуна, 2009.
5. ЕМОЦИОНАЛНИ ВАМПИРИ
Алберт Ц. Бернстин
Београд: Лагуна, 2015.
6. ЛАВИРИНТ ДУХОВА. ДЕО 1 И 2
Карлос Руис Сафон
Београд: Чаробна књига, 2016.
7. МОЈА ГЕНИЈАЛНА ПРИЈАТЕЉИЦА: РОМАН:
ДЕО 1.
Елена Феранте
Београд: Воока, 2016.
8. НЕШТО ДА ТИ КАЖЕМ
Ханиф Курејши
Београд: Лагуна, 2008.
9. ПОНОЋНО СУНЦЕ
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2017.
10. ПРИЧА О НОВОМ ПРЕЗИМЕНУ: РОМАН:
ДЕО 2.
Елена Феранте
Београд: Воока, 2017.